

Utdanning
Nr. 1, 6. februar 2026

- Helt galimatias

Står lærernormen for fall? – Det vil føre til dramatiske kutt i skolene, advarer lærerleder Geir Røsvoll.

INNHOOLD

Treng meir hjelp

Forsking viser at elevar i slutten av barneskulen har problem med finmotoriske oppgåver. – Elevane treng meir hjelp enn før, seier forskar Bibbi Omtveit.

22

Barneombudets favorittlærer

– Ingemund Golden fikk oss til å huske fysikkformler via sang, sier barneombud Mina Gerhardsen.

18

Nye blikk på praksis

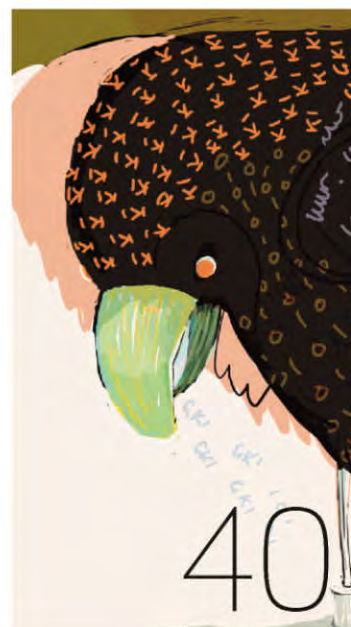
Kunne filming av lærere i klasserommet bidra til at de underviste bedre? Ja, det mener forskerne bak studien Interact, der hundre lærere deltok.

30

Arrg!

Fire kronikkforfattere reflekterer etter å ha prøvd ut tilbakemeldings-boter.

40

Bestemt på å bidra i samfunnet

Ti måneder etter at Anastasiia Kharchenko (31) selv begynte med norskundervisning i Asker, ble hun ansatt som lærer samme sted.

Hjernetrimmen

15 strålende spørsmål fra en av våre eminente quizmastere.

Hold deg oppdatert på

UTDANNINGSNYTT

LEDER

En kaldfront er på vei

2026 har startet med et markant temperaturfall. Forholdet mellom KS og Utdanningsforbundet har på kort tid gått fra kjølig til iskaldt.

9. januar kom det første kuldesjokket. Da la kommunekommisjonen fram sin første delrapport, der et flertall foreslo å skrote lærernormen. Blant dem var KS' representant, Helge Eide. Han gikk dermed lenger enn KS' offisielle linje, som er å endre normen – ikke avvike den. Uansett hvordan Eide og styreleder Gunn Marit Helgesen senere forsøkte å nyansere eller avvise at KS har skiftet standpunkt, er Eides stemme i seg selv et veivalg. Og da Helgesen fortalte journalist etter journalist at kommunekommisjonens konklusjon skulle feires med kake, var vinterstormen et faktum.

For lærerne fremstår dette ikke bare som et ønske om større handlefrihet i kommunene, men også som et ønske om å kunne kutte i bemanningen. Lærernormen er ikke bare et tall. Den er et vern i en allerede hardt presset arbeidshverdag – og et uttrykk for at bemanning er et nasjonalt ansvar, ikke bare et spørsmål om lokal økonomi.

Det gikk knapt to uker før neste uvær traff. 20. januar ble forhandlingene om arbeidstidsavtalen for lærerne i skolen gjenopptatt. Allerede samme ettermiddag brøt de sammen. – Helt umulig å bli enige med KS, sa Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll. Det er et tydelig tegn på at uenigheten ikke handler om detaljer, men om grunnleggende syn på læreryrket.

Bruddet betyr også at arbeidstid blir et tema i hovedoppgjøret til våren. Historisk sett er det det mest konfliktfylte spørsmålet i sektoren.

Sett hver for seg kan sakene de siste ukene kanskje forklares. Men sett sammen peker de i samme retning: mot et oppgjør som blir både politisk og prinsipielt. Nå er tilliten i spill.

Kaja Mejlbo, ansvarlig redaktør

UTDANNING I UTLANDET

Blir lettere å få jobb i norsk barnehage

Målet er at flere med utenlandsk utdanning kan få jobb som pedagogisk leder eller styrer i norske barnehager.

Tekst: Kaja Mejlbo

For at innvandrere som er utdannet lærer i hjemlandet skal få en fast stilling som pedagogisk leder eller styrer, trenger de en godkjenning fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Nå kreves ett års arbeidserfaring fra norsk barnehage.

Etter mange tilbakemeldinger om at det er vanskelig å oppfylle dette kravet, endres regelverket. Det nye kravet sier at søkerne må jobbe i en norsk barnehage i seks måneder i minst 50 prosent stilling.

Utenlandske søkere kan også oppfylle kravet hvis de har fullført og bestått studier eller kurs som gir kunnskap om barnehager i Norge.

– Du behøver ikke å jobbe som pedagogisk leder eller styrer. Det teller også dersom arbeidserfaringen er gjennom språkpraksis eller arbeidstrening i barnehage, sier Silje Molander, avdelingsdirektør for yrkeskvalifikasjoner og opptak i HK-dir i en pressemelding.

– Endringen sikrer fortsatt nødvendig kompetanse, men gjør det mulig å oppfylle kravet raske og på en mer realistisk måte.

Kravet om praksis fra norsk barnehage reduseres fra ett til et halvt år.

Illustrasjonsfoto: Joakim S. Enger

Forbudt å levere barn med syke søsken

Den svenske kommunen Piteå strammer inn reglene for å hindre smittespredning blant ansatte.

Nå får ikke foreldre levere friske barn i barnehage eller skolefritidsordningen dersom søsken er syke, skriver det svenske tidsskriftet Vi lärare.

Målet er å redusere smittespredning blant

ansatte. Og tiltaket får støtte fra nettopp dem.

– Vi har høyt sykefravær blant de ansatte i Piteå kommune, og vi har stor mangel på vikarer, sier barnehagelærer og hovedverneombud i lærerorganisasjonen Sveriges Lärare, Jeanette Ekberg.

Også kommunens barnehagesjef peker på bemanningssituasjonen.

– Vi har hatt problemer med at ansatte blir syke, og vi mangler vikarer. Vi ser en fordel i at søsken holdes hjemme, fordi det kan redusere

smittespredning og sykefravær både blant ansatte og barn, sier barnehagesjef Bo Åström til kringkastingsselskapet SVT.

Det er imidlertid uklart om forbudet er juridisk holdbart.

«Det finnes ingen bestemmelse i skolelovgivningen som spesifikt regulerer hva som gjelder dersom et søsken er sykt. Vi kan derfor ikke svare på om en slik praksis er forenlig med retten til barnehage», skriver Skolverket til SVT Norrbotten.

VI FORENKLER TILPASSET OPPLÆRING 1.-10. TRINN - VGS - VO

www.arbeidmedord.no

JEG VIL LÆRE Å LESE 1-8 1.- 3. TRINN

BOKA ER FORTSATT VIKTIG

1-4 LYD- OG BOKSTAVINNLÆRING

5-8 LESEFORSTÅELSE

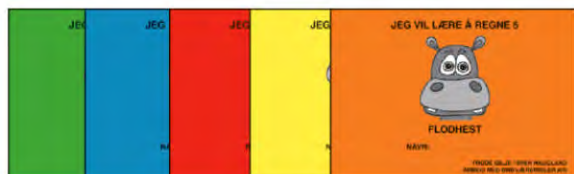

Motiverende bøker for de yngste elevene

Pris pr. bok kr 80,-. A5 format, engangsbøker. BM og NN. Jeg vil lære å lese 1-4, store eller små bokstaver

JEG VIL LÆRE Å REGNE 1-5

Tallene 1-20

Motiverende bøker for de yngste elevene

Pris pr. bok kr 80,-. A5 format, engangsbøker. BM og NN.

VIIDET

Passer best på 3. - 6. trinn.
Kan også brukes på eldre elever og i v.o.

Nivåddifferensiert undervisningsopplegg på tre nivå

Grunnleggende ferdigheter i norsk, engelsk og matematikk

- Ypperlig for elever med lese- og skrivevansker. Lett å bruke.
- 15 tema fra naturfag, religion og samfunnsfag. Tre hefter til hvert tema. Eks. på tema: Vennskap, Familie, FN, Jul, Trafikk.
- 45 hefter. Kan gjøres uavhengig av hverandre.
- Kan brukes digitalt. Må ha program som kan åpne PDF.
- Passer best til utskrift for å jobbe på papir.
- Repetert lesing. Helhetslesing. • Kan brukes hver for seg eller tverrfaglig.

Norsk og engelsk kr 440,- + mva. pr. hefte. Matematikk kr 400,- pr. hefte + mva.

Bokmål. **Kun digital utgivelse.** Kopiering tillatt. **10 tema (30 hefter) klar for salg.**

NYHET!

Kommer aug. 2024

FOKUS PÅ SKRIVING 1-6

1.-6. trinn

Skaper skriveglede og forbedrer leseferdigheten
- To nivå

BM og NN
Pris pr. hefte kr 590,- + mva. Kop. or.

ALLE MÅ LESE MYE 1-5

1. og 2. trinn.

God lesestart for alle
- 60 historier
- Oppgaveark
- Tre nivå

BM og NN
Pris pr. hefte kr 590,- + mva. Kop. or.

OPPGAVEMIKS

5.-10. trinn, vgs, vo.

72 artikler for lesetrening
Grammatikk
Rettskriving
Språktrening
To nivå
Også engelsk

BM og NN
Pris pr. hefte kr 590,- + mva. Kop. or.

EVERYDAY ENGLISH 1-4

5.-10. trinn.

Innlæring av dagligdagse uttrykk
40 emner a 3 sider.
To nivå.
Varierte treningsoppgaver
Tilpasset opplæring

BM og NN. Inkl. digital utgave.
Pris kr 590,- pr. hefte + mva. Kop. or.

REPETERT LESING

1.-10. trinn.

Ingen metoder har vært bedre i vårt materiell enn repetert lesing
To nivå
Salgssuksess

BM og NN.
Pris pr. hefte kr 590,- + mva. Kop. or.

LESESTRATEGI 1-4

Brukes på 4.-10. trinn

Mange lesestrategier for god læring
3 nivå
Fagtekster

BM og NN
Pris pr. hefte kr 590,- + mva. Kop. or.

UKENYTT

5.-10. trinn, videregående skole og voksenopplæringen
41 utgivelser hvert skoleår. Følger skoleåret

Nyhetsquiz! To nivå

Lærerikt og engasjerende opplegg om nyheter

BM og NN
Årsab. kr 1680,- + mva. 1/2 årsab. kr 890,- + mva.

ARBEID MED ORD

DIGITALE UTGIVELSER AV DE FLESTE HJELPEMIDLENE

www.arbeidmedord.no

Tlf.: 380 33 002 Epost: sven@arbeidmedord.no

SKOLENEDLEGGELSER

Rundt 70 norske skoler stod på kuttlistene – 20 ble reddet av politikerne

Over 70 skoler rundt om i landet stod i fare for å bli lagt ned før kommunebudsjettene ble vedtatt.

Tekst: Geir Molnes

Nå er mange av skolene reddet – i hvert fall foreløpig. Før kommunebudsjettene ble endelig vedtatt i kommunestyrene, hadde mange kommunedirektører innstilt på å legge ned skoler. Men til syvende og sist er det politikerne som bestemmer.

20 skoler er foreløpig reddet fra nedleggelse, mens drøye 30 er vedtatt nedlagt. For noen skoler er statusen mer uklar, eller vedtakene utsatt.

Mange foreslåtte nedleggelser har skapt stort engasjement, og det har resultert i at flere av skolene som er foreslått nedlagt, ikke blir det likevel. I hvert fall ikke til neste år. For det er stadig mulig at skolene kan legges ned i fremtiden. Flere av skolene som nå er reddet, har også tidligere vært i faresonen.

Steinkjer og Arendal var kommunene der flest skoler ble foreslått nedlagt, med fem skoler hver. I Arendal vedtok politikerne i utgangspunktet å legge ned fem skoler, med én endring fra den opprinnelige planen.

I utgangspunktet var det foreslått å legge ned Sandnes skole, men den ble byttet ut med Strømmen skole. Skoleplanen ble vedtatt i bystyret med 27 mot 12 stemmer, men saken skal ut på høring før den får en endelig avklaring.

I Steinkjer ble utfallet ganske annerledes. Der endte politikerne opp med å redde samtlige av skolene som ble foreslått nedlagt. I Oslo valgte politikerne å beholde både Maridalen og Sørkedalen skole, mens Møllergata ungdomsskole legges ned og blir omgjort til en ny videregående skole.

Mange protesterte mot skolenedleggelsene i Oslo 1. mai i fjor. Nordpolen skole ble reddet fra nedleggelse.

Foto: Marianne Ruud

– Barnerettighetsvurderingen bærer ofte preg av å være en formalitet, mener advokat Andreas C. Halse.

mye slett håndverk når de vurderer barnets beste.

På spørsmål om hvor mye arbeid som ligger i slike saker, svarer Halse at det varierer.

– Det kommer an på hvor mye gravejobb klientene har gjort selv, hva man skal levere og på hvilket tidspunkt man blir involvert. Det kommer også an på hvor oversiktlig og gjennomslutlig kommunens saksforberedelser er.

Opp til Stortinget

Han viser til at problemet sjelden er at kommunen har skrevet for få sider om vedtaket. Dokumentasjonen kan være omfattende og strekke seg over flere år.

– Men vurderingen av barnets beste kan mangle eller være for dårlig, selv om det foreligger aldri så mange analyser om kommunens demografiske utfordringer. Et gjennomgående problem er at særlig barna ikke får uttale seg om det som faktisk skal behandles av kommunestyret.

– Hva vil du si til dem som tenker at dette er en form for overdreven rettsliggjøring, der man tar omkamper om politiske vedtak gjennom jussens verden?

– Det er Stortinget som vedtar lovene, og de som har bestemt at barn skal ha særlige prosessuelle rettigheter i slike saker. Så det er jo å følge opp politikken Stortinget har vedtatt. Vil man ha mindre rettsliggjøring, må Stortinget vedta færre lover.

– Kan dette føre til ressurskrevende omkamper, der man uansett lander på samme beslutning til slutt?

– Det kan skje. Men bestemmelsene er der av en grunn. De som sitter i kommunestyret, er fornuftige folk som vil gjøre gode vedtak for sine innbyggere. Hvis det dukker opp nye opplysninger, kan det få konsekvenser for den politiske vurderingen. Det handler ikke om å lete etter å ta kommunen på noe. Alle har interesse av at dette gjøres riktig.

Foreldregrupper hyrer advokater for å klage på skolenedleggelses

Advokat Andreas C. Halse mener kommunene slipper unna med mye slett håndverk.

Tekst: Geir Molnes

– Det er ikke dette vi lever av. Men det er prinsipielt viktige saker fordi det handler om hvordan barnas grunnleggende rettigheter følges opp i politiske prosesser, sier advokat Andreas C. Halse til Utdanningsnytt.

Han jobber for advokatfirmaet Elden og representerer enkelte foreldregrupper som har klaget på planer eller vedtak om skolenedleggelses. Han representerer blant annet en gruppe i Rana og en annen i Kongsberg.

Halse peker på tre ting som går igjen i sakene han jobber med:

- Økonomiske beregninger der kommunen beregner gevinsten på en mangelfull eller selektiv måte.
- Selektive beregninger av fremtidige elevtall
- Manglende eller mangelfulle vurderinger av barnas beste

– De fleste kommuner har fått med seg at det må gjøres en barnerettighetsvurdering. Men den bærer ofte preg av å være en formalitet, sier han.

Et gjennomgående problem er hvordan barn og foreldre involveres i prosessen, ifølge advokaten.

– Barna og deres foreldre får mulighet til å uttale seg om generelle og overordnede spørsmål, som hva er en god skole, eller hva som er viktig for et godt skolemiljø. Men det er ikke nok til å sikre et opplyst saksgrunnlag, sier Halse.

– Slipper unna med mye

Han understreker at det ikke er ulovlig å legge ned skoler, og at politikerne står fritt til å fatte slike vedtak.

– Men de demokratiske og juridiske spillereglene må følges. Barna og foreldrene må få informasjon og få ta stilling til forslagene som faktisk vurderes gjennomført.

Halse viser til at Statsforvalteren har kjent enkelte slike vedtak ugyldige, slik at kommunestyret må behandle saken på nytt.

– Det samme vedtaket kan fattes på nytt med bedre begrunnelse. Men det gir anledning til å tenke seg om når saksgrunnlaget er for dårlig. Jeg synes for øvrig at kommunene slipper unna med

Thor Arne Sandli (35)
elsker jobben som lærer.
Men han misliker sterkt at
flere nå vil ta fra ham og
kollegene lærernormen.
– Da vil presset på oss alle
øke enda mer, sier han.

Mot normalt

Et flertall i kommunekommisjonen vil skrote lærernormen. – Helt hårreisende, mener lærer Thor Arne Sandli i Lillestrøm. Han er klar til kamp.

Tekst: Jørgen Jelstad og Kaja Mejlbo Foto: Skjalg Bøhmer Vold

– Jeg ble overrasket. Jeg hadde faktisk ikke trodd at flertallet skulle gå inn for noe sånt, sier Lillestrøm-lærer **Thor Arne Sandli** (35).

– Jeg har forståelse for at økonomien er stram, og at man må tenke nytt om hvordan man løser alle oppgavene i en kommune. Men at noen tror at man løser noe som helst ved å fjerne lærernormen, det er ganske utrolig.

For fire uker siden, da kommunekommisjonen la frem sin første delrapport, slo en aldri så liten bombe ned i Skole-Norge:

7 av 12 utvalgsmedlemmer vil skrote lærernormen.

Blant disse sju er det to kommunedirektører og én som representerer KS.

4 medlemmer, deriblant tidligere leder i Fagforbundet, Mette Nord, foreslår å beholde normen, men de vil at den skal gjelde på kommunenivå, og ikke for hver enkelt skole som i dag.

Og da var det bare én igjen: Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll. Han representerer hovedorganisasjonen Unio i kommisjonen. Røsvoll tok en ensom dissens.

Lærerne, Thor Arne Sandli inkludert, vil ha normen slik den er i dag.

– Å skrote lærernormen betyr i praksis at man kutter i tilbudet til barn og unge. Det vil bli større forskjeller mellom skolene, og elevene vil få dårligere opplæring og dårligere oppfølging, sier han.

I lokallaget hans, Utdanningsforbundet Lillestrøm, har de nettopp gjennomført en medlemsundersøkelse. Der svarer 6 av 10 at det viktigste er å sikre et minimum av lærere.

Sandli sier han merker hvordan hverdagen sliter på ham selv og hans kolleger.

– Elevmassen har endret seg. Det er mange som trenger noe ekstra, enten det er lærevansker, diagnoser eller smått og stort i hverdagen. I tillegg blir sparetiltakene stadig flere. Vi trenger en lærernorm for å minske presset på den enkelte lærer, sier Lillestrøm-læreren.

– At noen mener at vi ikke gjør det, er hårreisende.

Medlemsundersøkelse i regi av Utdanningsforbundet
Lillestrøm lokallag. (591 respondenter)

Hva er viktigst?

Spørsmål: Om du skulle anbefale Lillestrøm kommune (politikere og ledere) om bare å prioritere ett av disse punktene, hvilket ville det blitt?

56 % vil ha høyere lærertetthet

i 2023 mente 39 % det samme

28 % mener at lønn er viktigst

i 2023 mente 45 % det samme

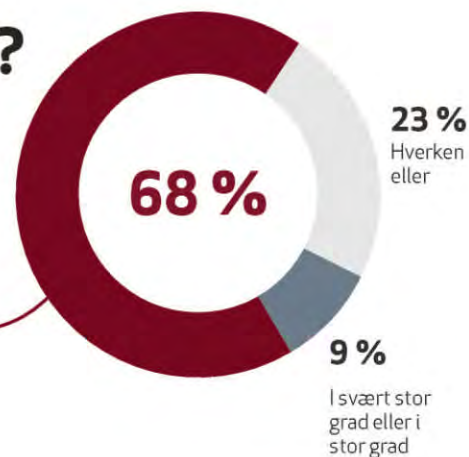
16 % vil ha mer tid til kontaktlærere

i 2023 mente 16 % det samme

Nok lærere?

Spørsmål: I hvor stor grad opplever du at dere er nok lærere i forhold til antall elever på skolen din i dag?

Svar: I svært liten grad eller i liten grad

Rekruttere og beholde?

Spørsmål: Hva mener du skal til for å rekruttere og beholde lærere med lærerutdanning i Lillestrøm kommune?

80 % større lærertetthet

i 2023 mente 62 % det samme

2017

I budsjettforliket mellom Solberg-regjeringen, Venstre og KrF fikk sistnevnte gjennomslag for en nasjonal minstenorm for lærertetthet.

2018

Lærernormen ble innført for alle offentlige skoler denne høsten. I dag sier lærernormen at det skal være maksimalt 15 elever per lærer på 1.-4. trinn og 20 elever per lærer på 5.-10. trinn, i snitt per skole.

2019

Opplæringslovutvalget anbefalte at lærernormen ikke burde videreføres. Utvalget mente at normen er lite fleksibel, og at innretningen tar lite hensyn til at elever har ulike behov. Men daværende kunnskapsminister Jan Tore Sanner (H) avviste omkamp om normen:

- Den skal evalueres og må få ro til å virke, sa Sanner.

2022

NIFU la frem en evaluering av lærernormen. Den viste at normen hadde ført til over 2500 flere lærere og redusert gruppestørrelse, spesielt på 1.-4. trinn. Antall ansatte i andre yrkesgrupper i skolen hadde ikke gått ned. Forskerne fant ikke at læringsresultatene var blitt bedre i perioden. I undersøkelsen svarte både skoleeierne og skolelederne at normen gir mindre fleksibilitet.

2024

KS har vært kritiske til lærernormen fra start, og i 2024 vedtok Landstinget i KS at lærernormen bør flyttes fra skolenivå til kommunenivå.

2026

Kommunekommisjonen (NOU 2026: 1) la fram sin første delutredning. Et flertall går inn for å avvike lærernormen, med et subsidiært forslag om å flytte den til kommunenivå.

- Vi står nå foran nye tider i Norge. Det neste tiåret vil vi bli rundt 100.000 flere over 80 år. Samtidig blir vi rundt 50.000 færre barn i grunnskolealder. Ved å fjerne lærernormen kan man sikre en bærekraftig velferd, skrev kommisjonens leder Eivind Dale i et innlegg på Utdanningsnytt.
- Å skrote lærernormen er oppskrift på en dårligere skole, svarte Utdanningsforbundets leder, Geir Røsvoll.

Foto: Jørgen Jørgensen

Foto: Werner Jørgensen

Foto: Jørgen Jørgensen

Geir Røsvoll

Jan Tore Sanner

Kjell Ingolf Ropstad

Gunn Marit Helgesen

Historien om lærernormen

– Vil bety kutt

– Hvis politikerne skroter lærernormen, får vi en dårligere skole med for store klasser, mindre tilpasset opplæring og mer støy og uro, sier Geir Røsvoll.

Utdanningsforbundets leder viser til at da Stortinget fjernet kravene til hvor store klassene kunne være i 2003, førte det til altfor store klasser og for få lærere. Han peker på at Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) i 2024 konkluderte med at det, før lærernormen ble innført, var nødvendig med statlige tiltak på dette området.

– Hvis lærernormen avvikles, er vi tilbake til situasjonen fra den gang. Å ta oss tilbake dit er helt galimatias. I praksis vil det bety at vi bygger ned skolen, sier Geir Røsvoll.

Før lærernormen ble innført var det veldig store forskjeller på tilbudet mellom kommuner og mellom skoler, sier han.

– Det så også myndighetene; at de var nødt til bedre å regulere forholdet mellom antall elever og antall lærere. Lærernormen sikrer et mer likeverdig skoletilbud over hele landet.

– 850 færre lærere

I KS derimot, er de storfornøyde med kommisjonens anbefaling om å skrote normen.

– I dag feirer vi med kake, sa styreleder Gunn Marit Helgesen på pressekonferansen.

– Disse forslagene betyr at vi kan ta noen viktige skritt på vei mot et styrket lokaldemo-

krati, mer effektive kommuner og bedre tjenester til innbyggerne.

Siden lærernormen ble innført i 2018, er det blitt nærmere 3000 flere lærerårsverk i skolene.

Geir Røsvoll sier at Finansdepartementet har gjort utregninger som viser at å flytte normen til å gjelde på kommunenivå vil kunne føre til rundt 850 færre lærere i skolen.

– En norm på kommunenivå vil derfor også føre til dramatiske kutt ute i skolene, sier han.

Han mener det er ren ønsketenkning at kommunene vil bruke et større handlingsrom til å ansette flere andre yrkesgrupper i skolene eller andre satsinger. For Røsvoll er skroting av lærernormen ensbetydende med å kutte i skolesektoren.

– Over hele Europa satses det stort på utdanning. Hvis Stortinget skroter lærernormen, går Norge helt motsatt vei. Det vil gi oss dårligere konkurransekraft, sier han.

Han savner mer langsiktig tenkning i utdanningspolitikken.

– Å skrote lærernormen, og dermed gjøre det enklere å kutte i antall lærere, vil koste kommunene langt mer i fremtiden i form av økt utenforskap og et dårligere utdanningstilbud til barn og unge, sier Røsvoll.

I praksis vil det bety at vi bygger ned skolen.

Geir Røsvoll, leder i Utdanningsforbundet

240 SKOLER BRYTER NORMEN:

- En gjennomgang av tall fra Utdanningsdirektoratet viser at rundt 240 offentlige skoler bryter normen for lærertetthet.
- Det er nærmere 2400 offentlige grunnskoler i Norge. Det betyr at rundt én av ti skoler ikke oppfyller lærernormen.
- Flest brudd finner man på 1.-4. trinn, hvor 150 skoler ikke har lærere nok.

Foto: Jørgen Jølstad

En betenkt leder av
Utdanningsforbundet, Geir
Røsvoll, ser styreleder i KS, Gunn
Marit Helgesen bli intervjuet
på pressekonferansen.

Flere partier åpner for å endre

Forslaget om å skrote lærernormen møter stort sett en kald skulder fra politikerne på Stortinget. Men flere er åpne for å endre den til å gjelde på kommunenivå.

Foto: Stortinget

Ap: Arbeiderpartiet ønsker fortsatt en minstenorm for lærertetthet, men åpner for å diskutere om den skal gjelde på kommunenivå.

– Vi skal være med i debatten om forslagene, og vi har ikke konkludert på forhånd. Vi må ha et regelverk som setter rammer for skolene som gjør at de har tilstrekkelig med lærere, samtidig som lokalpolitikkerne får handlingsrom til å styre kommunene på en god måte, sier Øystein Mathisen i Ap.

Sp: Tidligere regjeringspartner Senterpartiet åpner døra for å flytte normen til kommunenivå.

– Vi mener normen kan være for rigid slik den nå er utformet. Vi er åpne for å se på andre modeller enn dagens, for å sikre noe mer fleksibilitet for kommunene, sier Erling Sande, utdanningspolitisk talsperson i Senterpartiet.

H: Fra Høyre kommer det et svært knapt svar om lærernormen, hvor de heller ikke avviser en eventuell skroting.

– I Høyres program har vi gått inn for mer fleksible normer, slik at kommunene får mer frihet til å sette inn ekstra ressurser der det trengs. Så er det delte meninger om normen bør avskaffes helt eller ikke. Her blir det også viktig å innhente innspill fra våre ordførere, sier Mudassar Kapur, stortingsrepresentant for Høyre.

Rødt og MDG skulle helst sett at man styrket kommuneøkonomien, men sier at de er åpne for diskusjoner om innretningen av lærernormen.

– Det er noe vi må vurdere. Å løfte en slik norm opp på et høyere enhetsnivå, gir større fleksibilitet for kommunepolitikere. Men det kan også føre til en situasjon hvor de viser til tall som på papiret oppfyller et krav, men som ikke speiler situasjonen blant de ansatte ute i skoler og barnehager, sier Rødts Hege Bae Nyholt.

– Vi er villig til å se på endringer i lærernormen, med mål om at lærerne skal få mer tid til barna og læring, for eksempel ved å avlaste læreren ved hjelp av sosionomer og andre fagfolk i klasserommet. Men det er noe annet enn å si at det ikke lenger skal være et krav om lærertetthet, sier MDGs Siren Julianne Jensen.

Fagforbundet: – Kommunene må få større handlingsrom

Fagforbundet vil endre dagens lærernorm slik at den gjelder på kommunenivå, ikke på hver enkelt skole.

Dagens ordning, hvor det er krav til maksimalt elevtall per lærer, kan føre til at kommuner nedprioriterer andre viktige yrkesgrupper, sier forbundsleder Helene Skeibrok.

– Mange kommuner sliter nå økonomisk

med å få endene til å møtes. Da må de prioritere de lovpålagte oppgavene, og vi opplever at de andre yrkesgruppene i skolen da fort blir nedprioritert, sier Skeibrok.

– Tror dere ikke en endring av lærernormen kan føre til at kommuner nedbemanner antall lærere, uten at de dermed ansetter flere av andre yrkesgrupper?

– Jeg tror ikke det ligger noen automatikk i

det. Vi må ha tillit til det lokale selvstyret, og at den enkelte skoleeier bruker handlingsrommet riktig og styrer ressursene dit det er størst behov.

Det har ikke Thor Arne Sandli, læreren på Lillestrøm.

– Uten lærernormen er vi prisgitt at lokalpolitikere og administrasjonen virkelig forstår hva det vil si å drive en skole. Det er et stort sjansespill, sier Sandli.

lærernormen

V, KrF og SV: Disse tre partiene sier klart nei til både skroting av lærernormen og å flytte den til å gjelde på kommunenivå.

– Vi var ikke blant de ivrigste etter å få på plass normen, men nå som vi har sett resultatene, har vi blitt overbevist om at det er riktig å beholde den. Skal vi lykkes med målene vi har for skolen fremover, må vi tenke på hvordan vi kan få flere og ikke færre lærere, sier Guri Melby, partileder i Venstre.

– Vi synes det er viktig at lærernormen gjelder på skolenivå. Den er der av en grunn: Uansett hvor du bor, skal det være et minimum av lærere per elev, sier Sunniva Holmås Eidsvoll i SV.

Joel Ystebø i KrF mener endringer i lærernormen vil gjøre læreryrket mindre attraktivt.

– Å flytte lærernormen til kommunenivå vil bety en kraftig svekkelse av normen og gi de samme konsekvensene som full fjerning, bare med litt svakere fortegn, sier han.

Frp derimot står på sitt. De har vært motstandere av lærernormen hele veien.

– Å fjerne lærernormen vil gi kommunene og skolene frihet til selv å kunne disponere lærerkreftene på mest mulig hensiktsmessig måte, sier Simen Velle, utdanningspolitisk talsperson i Fremskrittspartiet.

Partiet er også motstandere av en ny norm på kommunenivå.

– Skoleeiere og rektorer må ha tillit til å kunne avgjøre hvordan skolene best bruker ressursene. Noen steder er det stort behov for andre krefter i skolen enn lærere.

– Min erfaring er at de først og fremst ser svar-te og røde tall. De kjenner ikke hverdagen vi står i, barna og ungdommene og deres utfordringer. Det beste er å sørge for at alle skoler har et minimum av lærerkrefter, slik lærernormen gjør.

Han er redd debatten om lærernormen er starten på en dragkamp der yrkesgrupper, skoler og ulike sektorer settes opp mot hverandre.

– Det er ingen tjent med, aller minst elevene.

Hvis lærernormen forsvinner, vil vi ende opp med større forskjeller, mellom kommunene og mellom skolene. Det er starten på slutten på den norske fellesskolen.

Fagforbundets leder
Helene Skeibrok.

Foto: John Moore / getty images / NTB

Nye skoler gir håp

EL SALVADOR: I desember åpnet en nyrenovert skole i San Salvador, som del av programmet «Two Schools a Day». Målet er å modernisere tusenvis av skoler over hele El Salvador. Arbeidet utføres av innsatte uten gjengtilknytning gjennom «Plan Zero Ocio», der straffen kan reduseres gjennom offentlig nyttearbeid. Ifølge myndighetene bidrar tiltaket til bedre utdanning, økt sikkerhet og sosial reintegrering.

Foto: SONG Kyung-Seok / NTB

Suneung er den viktigste prøven for opptak til høyere utdanning i Sør-Korea. Nå er flere tiltalt for å ha skaffet seg oppgaver på ulovlig vis.

Tiltalt for å kjøpe eksamensoppgaver

Flere ledende personer i Sør-Koreas private utdanningssektor er tiltalt for å ulovlig ha skaffa spørsmål til opptaksprøven Suneung.

SØR-KOREA: Suneung er den avgjørende eksamen for opptak til høyere utdanning i Korea og regnes som landets viktigste skoleprøve. Oppgavene lages av universitetsprofessorer og lærere under streng kontroll, og prosessen er forbeholdt offentlig utdanning.

De tiltalte er to svært populære nettlærere i tillegg til ansatte ved to store privatskoler som tilbyr intensiv undervisning. Fra 2020 til 2023 skal de to institusjonene Daesung Academy og Sidae Injae (SDIJ) ha hatt avtaler med lærere som ga dem svar på oppgaver. Daesung betalte rundt 1,1 milliarder won (ca. 7,6 millioner kroner), mens SDIJ betalte 700 millioner won, skriver avisa The Korea Herald.

De to er tiltalt etter en lov om korrupsjon i offentlig sektor. Lærerne som leverte oppgavene, risikerer tiltale for ulovlig påvirkning og forstyrrelse av skolevirksomhet.

Foto: Halvard Alvik/NTB

Vil påby synging av nasjonalsang

Det største regjeringspartiet i delstaten Bayern vil gjøre synging av nasjonalsang obligatorisk i skolen. Og ikke bare én nasjonalsang, men opptil tre.

TYSKLAND: Det var ungdomsorganisasjonen til det konservative partiet Kristensosial union som fikk moderpartiet til å gå inn for et påbud i hele Tyskland om at nasjonalsanger skal synges ved «relevante sosiale anledninger» i skolene. I hele Tyskland skal dette gjelde både den tyske nasjonalsangen «Deutschlandslied» og EUs nasjonalsang «Ode til gleden». I Bayern skal dessuten delstatens nasjonalsang «Bayerhymne» synges. Hensikten er blant annet å styrke samholdet i en tid med økende vold blant barn og unge, å fremme patriotisme, samt å unngå at Tysklands nasjonale symboler blir overlatt til høyre-ekstreme grupper.

Nå vil CSU fremme forslag om dette både i den tyske nasjonalfor-samlinga Forbundsagen og i delstatsforsamlinga i Bayern. Lederen for partiets parlamentsgruppe, Klaus Holetschek, sier til kringkastingsselskapet Bayerischer Rundfunk at nasjonalsangene til Tyskland og Bayern er en «klar forpliktelse til vår stat, vårt samfunn og våre felles demokratiske verdier».

Lærerorganisasjonene er på sin side skeptiske til et slikt pålegg. Lederen for den bayerske lærerforeningen BLLV, Simone Fleischmann, er enig i at det er viktig å skape samholdighet.

– Men spørsmålet er om det «gode målet» kan oppnås gjennom statlig tvang, sier Fleischmann, som mener det er viktigere at skole-ne bidrar til refleksjon og dybde for å ta tak i grunnleggende sosiale spørsmål.

Av Harald F. Wollebæk og Kristin Slotterøy

«Mr.»

«VOUS»

Høflig tiltaleform skal bedre skolemiljøet

CANADA: Fra nyttår innførte grunnskolene i Quebec-provinsen i Canada nye regler for hvordan elever skal tiltale læreren. Fra nå av skal elevene i det engelskspråklige skolesystemet si «Mr.» eller «Ms.» når de henvender seg til læreren. Elever i de franskspråklige skolene skal bruke «De»-formen «vous» i stedet for det mer uformelle «tu». Regionens utdanningsminister Sonia Lebel sier til kringkastingsselskapet CBC at dette er et virkemiddel for å bedre skolemiljøet i tillegg til forbud mot mobiltelefoner. En undersøkelse utført av lærerorganisasjonen FAE viste at hele 90 prosent av medlemmene hadde opplevd vold på jobb, og at problemet økte betydelig etter pandemien. Forbundsleder Heidi Yetman har likevel ikke særlig tro på at de nye reglene vil ha effekt på elever med selvreguleringsproblemer.

Søk
nå!

Skolefrontens fond

STIPEND

Jobber du med et pedagogisk prosjekt eller utviklingsarbeid som fremmer demokratiske holdninger og verdier? Les statuttene for stipendordningen til Skolefrontens fond på udf.no/stipend, og søk innen fristen 1. mars.

SOLIDARITETSPRIS

Kjenner du noen som har bidratt til å fremme nasjonal og internasjonal forståelse og solidaritet, og motvirke utvikling og utbredelse av diskriminerende og rasistiske holdninger i sitt arbeid?

Foreslå din kandidat til Skolefrontens solidaritetspris innen 1. april. Solidaritetsprisen kan tildeles personer, organisasjoner eller institusjoner.

Les statuttene og fyll ut skjema på udf.no

MIN FAVORITTLÆRER

Møtet mellom Mina Gerhardsen og hennes fysikklærer Ingemund Golden vekket mange muntre minner. – Han fant min «på-knapp». Det ga meg læringsglede, sier hun.

Sang seg til kunnskap

Fysikk var ikke Mina Gerhardsens beste fag. Men det nyttet faktisk med en sang.

Tekst: Kirsti Hovland Foto: Tom-Egil Jensen

– Ingemund Golden var en helt fantastisk lærer. Han fikk oss til å huske fysikkformler gjennom sanger der han la inn navnene våre og der vi gikk i takt på Aamodt bru, forteller barneombud Mina Gerhardsen.

Etter snart 32 år møter hun sin tidligere lærer i fysikk og astronomi valgfag på Foss videregående skole i Oslo.

– Jeg gledet meg til timene på grunn av Goldens faglige begeistring, og fordi han så elevene på deres nivå. Slik fikk vi hjelp der vi trengte det, forteller hun.

Ingemund Golden lagde sanger i geografi, fysikk og matematikk.

– Jeg hadde selv hatt sangglede med meg gjennom hele livet og tenkte at sangene ville gi elevene noen knagger å henge kunnskapen på. Jeg lagde ikke egne melodier, men brukte kjente låter, ofte Beatles, som jeg er en stor fan av, forteller han.

– Jeg lagde for eksempel en sang om bergarter et år, og en elev sang «Bergartsangen» på en eksamen i geografi. Det fikk henne på sporet, det rant ut av henne, forteller Golden entusiastisk.

Sangen gikk på Beatles-klassikeren «Ob-La-Di, Ob-La-Da».

Da Mina Gerhardsen begynte på videregående, hadde hun lagt bort barndomsdrømmen om å bli astronaut, men holdt fortsatt på den

om å bli lege.

– Jeg valgte naturfaglig studieretning, med matte, fysikk og kjemi, men skjønte fort at det ikke var her jeg hadde det største talentet. Likevel så jeg frem til fysikktimene, fordi Golden møtte oss der hver og en av oss befant oss faglig. Han klarte å inspirere til interesse for faget og gi oss selvtrillit på at vi kunne forstå alt fra Newtons lover til fenomen som bølger, elektrisitet, magnetisme og lys.

Trampet på broen

– Hva var det han gjorde som hadde størst betydning for deg?

– Han forsto at vi har ulike «på-knapper». Han fant min, og det ga meg læringsglede. Det ble gøy å finne ut av hvordan ting henger sammen. Jeg har senere studert pedagogikk, med nettopp vekt på motivasjon, og jeg synes akkurat dette med variasjon i hva som skal til,

er veldig interessant.

– Jeg kunne for eksempel legge inn formelen de slet med i en egen puggesang i faget, forteller Golden.

– Det jeg likte så godt med Golden, var hans faglige tyngde i kombinasjon med begeistring. Han var ikke opptatt av å prøve å være en kul lærer, men han gjorde det faglige kult, gjennom sin begeistring for faget, sier Gerhardsen.

Hun tenker ofte på sin gamle lærer i hverdagen. I dag bor hun like i nærheten av Aamodt bru, som ligger på Grünerløkka i Oslo.

– Når jeg passerte over den med mine to døtre da de var yngre, sa jeg: «Nå må vi hoppe!»

Golden er veldig glad for å høre at denne læringen sitter som et så godt læringsminne.

– I fysikk er jeg glad i å demonstrere faget med instrumenter, som ved resonans: Ethvert legeme, også en bro, har sin egenfrekvens, og ved ytre påvirkning med samme frekvens vil

et legeme svinge kraftig. Vi får en resonans. Vi hadde dette temaet i fysikktimen. Der viste jeg en film om Tacoma-broen i USA som i november 1940 ble satt i kraftige svingninger og brast, da sterk vind satte broen i svingninger lik broens egenfrekvens, forteller Golden og fortsetter:

– Rett nedenfor Foss skole har vi Aamodt bro, der et gammelt skilt er satt opp: «Hundrede mand kan ieg bære, men svigter under taktfast marsch». Dette handler det om i Lillebjørn Nilsens «Far har fortalt». Jeg delte ut sangen som vi først sang i timen og så gikk vi ned til Aamodt bro og sang taktfast i gange, 2 og 2 i bredden, for å finne den rette frekvensen.

Etter en del brovandring fant de til slutt broens egenfrekvens.

– Broen bulte ut og svingte. Elevene og jeg hylte; noen forskremte, andre jublet. Men broen holdt. Et dristig elevforsøk kan man si,

Ingemund Golden synger
«Bergartsangen» for sin
tidligere elev.

men vellykket. Elevene lærte, og vi hadde det moro sammen, minnes Ingemund Golden.

Skapte tillitsforhold

– Der opplevde vi at teori ble oversatt til virkelighet, sier Gerhardsen begeistret.

Noe som var like viktig i Goldens pedagogiske tilnærming til elevene, var å bli kjent med hver og en av dem:

– Det skaper et tillitsforhold. Da er det lettere å lage opplegg som skaper et bedre utgangspunkt for læring. Jeg var også opptatt av å forberede meg. Jeg regnet selv alle oppgavene vi skulle gjennomgå i matematikk og fysikk. Jeg lagde ekstraoppgaver til dem som ofte var fort ferdig. Jeg gjorde også fysikkforsøkene jeg skulle forberede kvelden i forveien.

– Ikke alle lærere forbereder seg sånn. Golden ga oss en opplevelse av at det å ha en skoledag med oss, betød noe, forteller Gerhardsen.

Som barneombud er Mina Gerhardsen opptatt av at det praktiske og leken må mer tilbake i skolehverdagen:

– Det vi opplevde med Golden, var betydningen av det å kjenne og ta på for å lære. Vi lærer på forskjellige måter. Som tidligere kunnskapsminister Kristin Halvorsen sa det: «Noen lærer fra hodet og ut, noen fra hendene og inn». Det gir mye mer læring å erfare i praksis enn å se på en video. Vi ser på skoler der leken er en integrert del av hverdagen at det gir bedre læringsmiljø, mer ro, mer disiplin og mindre mobbing, sier hun.

– Det at elevene var med i timene, betød mye for meg. Det var en god dag for meg, fordi da visste jeg at elevene også hadde hatt en god dag. Jeg opplevde også at sangene løsnet på læringen og skapte samhold i klassen, sier Ingemund Golden.

ELEV MINA GERHARDSSEN (50)

- 1991-1994: Foss videregående skole i Oslo, naturfaglig studieretning
- 2000: Hovedfag i pedagogikk, Universitetet i Oslo (UiO)
- 2001: Graduate diploma i journalistikk, University of Queensland
- 2003: Hovedfag i samfunnsgeografi, UiO
- 2005-2013: Politisk rådgiver og statssekretær ved Statsministerens kontor og Kulturdepartementet
- 2013-2018 Generalsekretær i Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan
- 2018-2019 Kommunikasjonsdirektør i Norad
- 2019-2024: Generalsekretær i Nasjonalforeningen

FAVORITTLÆRER INGEMUND GOLDEN (85)

- 1956-1959: Fagerborg gymnas i Oslo, real-linjen
- 1959-1962: Cand.mag. (matematikk, fysikk, astronomi, geofysikk)
- 1964-1967: Cand.real. i geofysikk med meteorologi, varsling av tordenvær som hovedoppgave.
- 1967: Pedagogisk seminar, ferdig vår 1967.
- 1967-2006: Lektor ved Foss videregående skole i matematikk, fysikk, geografi og astronomi (valgag)

Dei gløymde hendene

Elevar har dårlegare finmotorikk enn for berre få år sidan, ifølgje lærarar. – Det kan gå ut over evna til å tenkje, åtvarar nevrobiologiprofessor.

Tekst og foto: Silje Pileberg

Nina Marie Alsborn har elska handverk så lenge ho kan hugse. I barndomen sat ho ofte heime hos bestemora, som var syerske, og jobba med nål og tråd. Då ho vart lærar, blei kunst og handverk eit av faga hennar.

– Eg er glad i dei teoretiske faga òg, men kunst og handverk er spesielt. Der kan elevane

bruke alle sansane sine, seier Alsborn, som er lektor på Trasop skole i Oslo.

Likevel: Ho har fleire gonger blitt overraska over ting elevar ikkje kan. Nyleg erfarte ho at omtrent halvparten av ei gruppe femteklassingar strevde med å knyte ein vanleg knute.

«Okei, då skal eg vise deg», sa ho.

Ho la tråden i kryss, den eine over den andre, så inn i midten, før ho trekte i begge endane.

– Kryss, opp, inn i midten, trekk. Vi laga ei lita regle!

Lærarar må kutte ut sløyd og tekstil

Alsborn er ikkje åleine. Landet over fortel kunst- og handverkslærarar om elevar som i slutten av barneskulen har problem med oppgaver som å knyte, bruke linjal eller treie ein tråd gjennom eit nålaug.

Det har Bibbi Omtveit, forskar ved Institutt for estetiske fag på Oslo Met, sett i arbeidet med doktorgraden sin.

– Elevane treng meir hjelp enn før. Du kan ikkje lenger vente at dei klarer det elevar på same trinn klarte for nokre år sidan, seier ho.

Ifølgje Omtveit si spørjeundersøking blant 910 kunst- og handverkslærarar, og dessutan intervju med 14 av dei, har det skjedd store endringar berre dei siste fem til ti åra. Ho trur at årsaka ligg både i heimen og i skulen:

– I skulen er elevgruppene mange stader no så store at lærarane må leggje lista svært lågt. Fleire kjenner seg tvungne til å velje bort sløyd og tekstil og teikne i staden. Då opplever lærarar at dei sviktar elevane; mange kjenner det som ei stor sorg.

På tavla står det to mål: eitt fagleg og eitt sosialt. – Eg ønskjer å gjere elevane bevisste på at frustrasjon er heilt normalt, og at ikkje å gje opp er eit aktivt val, seier Nina Marie Alsborn.

På Trasop skole har leiinga satsa på kunst og handverk. Berre frå førre skuleår til i år har gruppene i tekstil, sløyd og keramikk – som finst frå femte klasse og opp – blitt mindre. Lærarane får også bestemme lengda på undervisningsperiodane.

No jobbar Nina Marie Alsborn med halve klasser i tekstil, som betyr rundt 14 elevar.

Når Utdanning er på besøk, skal ei gruppe femteklassingar klippe trådane i vevane sine og knyte dei: tjue dobbeltknutar med tynn tråd. Alsborn har samla ei gruppe på fire inntil vindaug for å kunne hjelpe.

– Det her er gøy, seier ein av dei og spør si-
demannen om han synest det same.

– Det er vanskeleg, svarer han.

– Ja, det er det jo, men ...

– Vanskelege ting kan vere gøy, skyt ein tredje inn.

– Når ein liksom får det til, seier den første.

– Veit du kva, spør Alsborn.

– Nokon sa til meg at det er nesten ingenting som er gøy når du lærer deg det, men det er gøy når du kan det. Kva seier de om det?

28 elevar og 30 minutt

Ho er glad i desse timane. Når ho har halve klasser, og undervisinga varer i 90 minutt, har

ho god tid til å setje seg ned med éin og éin elev, forklarar ho.

– Då er det også lettare å samle dei i mindre grupper, så dei kan hjelpe kvarandre.

Same dag har ho teikneundervising med ei heil femteklasse. Dette skjer i klasserommet. Før og etter timen spring ho rundt i korridorane med ei tralle ho skaffa seg i fjor, der ho fraktar materiale.

– Vi har 50 minutt, men vi skal både førebu, rydde og avslutte. Då har vi kanskje 30 minutt til aktivt arbeid. På den tida skal eg sjå 28 elevar, prate med dei og gje dei ei tilbakemelding, seier Nina Marie Alsborn.

Klippe, brette, teipe og stifte

Det var eigentleg gruppestorleik og lærartett-
leik Bibbi Omtveit utforska i spørjeundersø-
kinga blant kunst- og handverkslærarar, som
omfatta seks av ti norske kommunar. Men
i fritekstfeltet var det påfallande mange som
nemnde finmotorikk.

«Oppgaver jeg før kunne gjere med tredje-
klassinger, gjør jeg nå med åttendeklassinger»,
skreiv éin.

Ein annan, som underviste på 8.–10. trinn,
skreiv det slik: «Til flere elever til enklere og
mer teoretiske oppgaver blir det. Dagens elev-

Du kan ikkje lenger
vente at dei klarer
det elevar på same
trinn klarte for
nokre år sidan.

Bibbi Omtveit, forskar
ved Institutt for estetiske
fag på Oslo Met
– Storbyuniversitetet

er trenger utrolig mye individuell veiledning i praktiske ting. Bare det å klippe, brette, tape og stifte er vanskelig for mange.»

Mindre rom for å hjelpe kvarandre

Ifølge Omtveit er svekka finmotorikk hos elevane noko mange lærarar opplever, uavhengig av gruppestorleik. Dei fortel også om svekka konsentrasjonsevne, mindre sjølvstende og mindre uthald.

Jobbar du i tillegg på ein skule med store grupper, blir utfordringa dobbel.

– Då planlegg læraren undervisinga slik at elevane treng minst mogleg individuell rettleiing, sidan det ikkje er tid.

Lærarane fortel at kunst og handverk er eit fag der elevane kan hjelpe kvarandre.

– Men mange seier at også dét forsvinn når gruppa blir stor. Då må alle sitje på plassen sin, elles blir det kaos.

Slik kan det altså bli vanskeleg for lærarar å bote på det som – ifølge Omtveits studie – kan verke som ein samfunnstendens. Og kvar går vi eigentleg då?

Kan gå utover tankeverksemda

Per Brodal, professor emeritus i nevrobiologi, trur Omtveit sine funn speglar realiteten og at årsakene er fleire: ein meir teoretisk skule, mindre varierte barnehagemiljø, bemanningskriser, meir skjermbruk, og dessutan at vi i heimen sjeldnare tar med barna på praktiske oppgåver.

Ein ser kanskje ikkje med ein gong nytten støvsuging har for finmotorikken, påpeikar han.

– Men dette er eit felt der alt heng saman: fingrar, hender, skuldrer, overkropp, beina. Finmotorikken er som oftast avhengig av grovmotorikken, og skal barn få utvikle seg, må dei få prøve seg på mange slags oppgåver.

Viss ikkje finmotorikken utviklar seg som før, er følgjene uvisse, ifølge Brodal.

Ein ting er at det kan gå ut over rekrutteringa til ein god del yrke. Ein annan ting er at hendene og hjernen historisk har utvikla seg parallelt. Den britiske matematikaren og filosofen Alfred North Whitehead skreiv allereie i 1929 at «førstehands kunnskap er det endelege grunnlaget for intellektuelt liv».

– Det at menneska for millionar av år sidan reiste seg og fekk frigjorde hender, har ifølgje ein del evolusjonsbiologar betydd enormt mykje for hjernens utvikling. Viss evna til å

Femteklassingane Alma Haug Petersen (t.v.) og Alma Bjerkelund Solum får jobbe med tradisjons-handverk som vev, toving og ull i eitt semester.

Viss evna til å bruke hendene svekkast, vil det truleg også ha negative følgjer for tankeverksemda vår.

Per Brodal, professor emeritus i nevrobiologi

bruke hendene svekkast, vil det truleg også ha negative følgjer for tankeverksemda vår.

Bli kjende med fingrane

«Eg kjem aldri til å gjere dette seinare i livet,» kan elevane seie til Nina Marie Alsborn når motivasjonen buttar. Då svarer ho gjerne at dei er i ferd med å lære seg noko dei kan ha nytte av likevel.

For når du brukar ein linjal, held den eine handa linjalen, medan den andre teiknar. Når du syr med maskin, må du bruke foten samtidig som du vrir på stoffet med begge hendene. Og knyt du knutar, får fingrane dine prøvd seg.

– Viss du vil bli røyrleggjar eller jobbe med elektronikk, må du kunne bruke hendene og fingrane. Mange vil bli lege, kanskje kirurg, ha status og tene pengar. Då spør eg: Kva trur du at du brukar då?

Gjennom å teikne nyttårsrakettar lærer Victoria Varly Rustan og Haris Mujnovic å skape djupn i eit bilete.

Elevane er i dag gode til å bruke fingrane på skjermar, tastatur og spelkonsollar, ifølgje Alsborn. Samtidig slit fleire med å halde blyanten riktig for å få hardt eller lett trykk, eller å ta forsiktig på eit materiale utan å presse det saman.

– Det er som om dei motoriske evnene har flytta på seg. I undervisinga må eg lære dei å kjenne fingrane på ein ny måte.

Nålauget endrar seg ikkje

Når Nina Marie Alsborn har eit sterkt engasjement for kunst og handverk, er det mellom anna fordi faget har ei djupn som andre fag ofte ikkje kan tilby.

– Det er for eksempel gøy å sjå elevane i møte med eit materiale eller ein teknikk. Mange er flinke til å argumentere verbalt, men då nyttar det jo ikkje.

Nyleg var det ein elev som meinte at holet i nåla på symaskina var for lite. Ja, det er mogleg, sa Alsborn og påpeika at det var eleven si oppleving av holet det var snakk om. Ho sa også at holet var like stort på alle symaskinene i rommet, så akkurat det kunne verken ho eller eleven gjere noko med.

– Ein kan seie at det er feil, at det ikkje går. Ein kan bli sint, kaste tråden. Men holet endrar seg ikkje!

Nettopp det å møte sin indre motstand er noko ho snakkar med elevane om. Ho forklarar at det er menneskeleg å bli frustrert, men at dei kan ta eit aktivt val: at dei skal klare det.

Gleda over nyttårsrakettane

I timane der ho har 50 minutt, går det unna. Men dagen Utdanning var på besøk, var ein god dag, fortel ho etterpå. For denne dagen

rakk ho tilbake til ein gut som strevde i begynninga av timen.

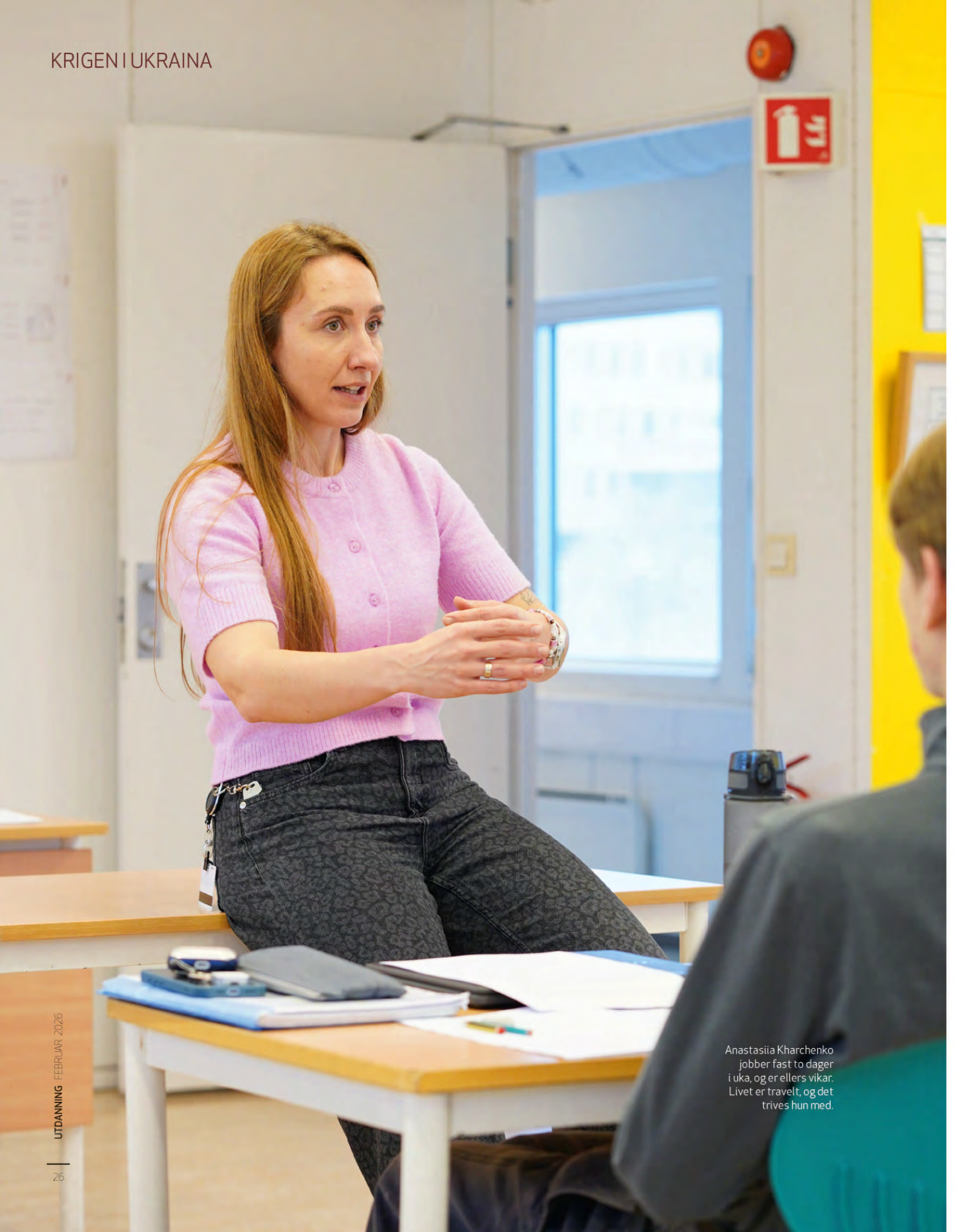
Elevane skulle teikne nyttårsrakettar som overlappa, for å lære å skape djupn i eit bilete. Men ein av dei sa at han ikkje klarte det. Alsborn sat med han og let han øve seg nokre gonger; seinare gjekk ho tilbake og følgde han opp.

På slutten av timen rakk ho å gå bort éin gong til.

– Då var han heilt ferdig og viste meg at han hadde fått det til.

Ho sa: «Veit du, i dag har du gått frå «kan ikkje» til «eg meistra det»».

– Og så såg eg smilet på leppene hans. Slike små gullkorn tar eg med meg, for det er dei som gjev meg glede til å fortsette å stå i desse timane, der det mange gonger kjennast som om eg ikkje strekkjer til.

Anastasiia Kharchenko
jobber fast to dager
i uka, og er ellers vikar.
Livet er travelt, og det
trives hun med.

Fra elev til lærer på ti måneder

På ti måneder gikk Anastasiia Kharchenko fra å være elev ved voksenopplæringen til å bli lærer. – Det er vanskelig å begynne på nytt, men man kan klare det.

Tekst og foto: Hanna Marie Haug

Ark flyr i været, og hun tar demonstrative steg ut av klasserommet ved voksenopplæringen i Asker. Deltakerne sperrer opp øynene og lener seg forover for å se etter læreren, som har etterlatt seg total stillhet. Hun blir stående i gangen, men stemmen bærer:

– Av og til får man lyst til å gi opp. Men det kan vi ikke.

Anastasiia Kharchenko (31) kommer inn igjen, og snakker både til deltakerne, seg selv og oss. Dagens undervisningsøkt handler egentlig om det norske arbeidsmarkedet. Men lærerens engasjement og budskap favner mye mer.

Fire år med krig

Det er fire år siden Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Ifølge FN er nesten 15 000 sivile bekreftet døde og 40 600 skadet. Over ti millioner ukrainere er på flukt, og 5,8 millioner har flyktet ut av landet.

Anastasiia er én av nærmere 84 000 ukrainere som har kommet til Norge. Med mann, datter og to pappesker måtte hun begynne et nytt liv i et fremmed land; fast bestemt på å kunne bidra i samfunnet.

– Kanskje jeg hadde for mye selvtillit, smiler hun og sier:

– Men jeg ville gjøre noe.

Til å begynne med stod Anastasiia og mannen på venteliste for å komme i gang med norskkurs. De kastet ikke bort tiden, men

gikk turer med Den Norske Turistforening og plukket opp nyttige norskgloser. I august 2024 begynte de på voksenopplæringen i Asker i Akershus.

Anastasiia Kharchenko er lærerutdannet fra Ukraina, og gjennom voksenopplæringen fikk hun være i praksis hos Asker videregående skole.

– Da ble jeg forelsket i lærerrollen på nytt. Jeg skjønnte at erfaringen min kunne bli nyttig her også.

Siste dag i praksis fikk hun godkjent utdanningen fra Ukraina og kunne begynne å søke jobb. Bare ti måneder etter at Anastasiia selv begynte med norskundervisning i Asker, ble hun ansatt som lærer samme sted.

– Jeg var nesten på gråten da jeg fikk jobben. Reisen hit har vært lang, men jeg er så glad for muligheten.

Kulde og varme

Det er syv studenter i dagens klasserom i gamle Asker folkeuniversitet. Fem av dem er ukrainere. De er alle på nivåene A2 eller B1, så samtalen foregår på norsk. På veggene henger hjelpeplakater, og fremst i rommet står et kateter som Anastasiia sjelden benytter seg av.

Med rosa vintersko og ull-T-skjorte går hun langs pultrekke-

ne og snakker med både munnen og hendene. Som ung merket Anastasiia at folk lot seg irritere av hvor mange spørsmål hun stilte, og hvor nøye hun skulle forklare ting. Nå bruker hun det til sin fordel.

– Hvis vi forestiller oss at alt er mulig: Hva er drømmejobben deres? spør hun studentene.

Ingen hender fyker til værs, men etter noe betenkningstid kommer svarene. Ei vil bli kokk, en vil gjerne jobbe med kommunikasjon og en annen med mennesker. Anastasiia selv skulle gjerne forsket på isbreer, hvis hun ikke ble lærer selvfølgelig.

En gutt på bakerste rad setter opp vinduet for å slippe vinterkulda inn. Gradestokken i Asker viser -8. En halvmeter snø ligger tungt utenfor. Men inne i klasserommet har det blitt varmt

og tett, i kontrast til Ukraina, der vinterens sprengkulde og kutt i strømforsyningene gjør situasjonen uutholdelig for mange.

Hjemmet ble bombet

Anastasiias hjemby, Zaporizjzja, ligger sør i Ukraina og bare 20 km fra frontlinjen. Situasjonen er kritisk, forteller hun.

– Nesten 80 prosent av hjembyen min er okkupert. Og jeg frykter at det bare blir

Jeg var nesten på gråten da jeg fikk jobben.

Anastasiia Kharchenko

verre. De kaller det safari når droner slipper bomber over butikker eller busser med folk. Mange har mistet husene sine. Det er mye mistillit og usikkerhet. Folk er helt overlatt til seg selv.

Anastasiia og familien hadde ingen planer om å flytte. De drev frivillig arbeid for å støtte flyktningene som kom fra andre deler av landet, og de ønsket å fortsette med det. Men med tiden kjente de at det var uforsvarlig å bli værende.

– Dråpen var da datteren min ba meg om å forberede en lapp med instruksjoner om hva hun skulle gjøre hvis jeg eller pappaen hennes døde. Da bestemte vi oss for å flytte.

Leiligheten de kjøpte bare to måneder før krigen begynte, er nå bombet.

Andre forutsetninger

I klasserommet i Asker snakker Anastasiia og deltakerne om hvilke egenskaper de har, og hva som er nyttig i jobbsammenheng. Samarbeidsvilje, fleksibilitet og pålitelighet blir nevnt.

– Jeg mener nøkkelen til suksess er å forstå seg selv. Når man flytter, og må lære språk og tilpasse seg, lærer man også mye om seg selv. Så det er en fordel for oss, sier Anastasiia til gruppa.

I lunsjpausen forteller hun hvor avhengig hun var av ekstra støtte når hun kom til Norge. Dagens andre tekopp forblir urørt.

– Man trenger ikke bare en lærer, men noen som kan gi råd og oppfølging. En slik person trengte jeg, og det er veldig fint å få være det for andre nå, sier Anastasiia Kharchenko.

Å være lærer for studenter som har flyktet fra krig, krever også noe mer.

– Dette er ungdommer og voksne med mange nye «plikter». De skal gå på skole, lære språk, få jobb og skape seg et nytt liv. Samtidig har flere av dem migrasjonsdepresjon eller PTSD-symptomer. Det er klart det påvirker opplæringen.

I en rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress fra 2022 kommer det frem at omtrent én av tre flyktninger har posttraumatiske stresslidelse (PTSD), angst og/eller depresjon. I tillegg kommer typiske «post-migratoriske stressorer» som handler om alt det nye de må forholde seg til. Samtidig understrekes det i rapporten at mange flyktninger

– Tiden som praksislærer gav meg viktig språktrening og en økt forståelse for hvordan det norske utdannings-systemet fungerer, sier Anastasiia Kharchenko.

også har god psykisk helse og klarer seg godt.

Avdelingsleder Ylva Drage i voksenopplæringen i Asker forteller at dette er noe de forholder seg til daglig.

– Ulike studenter har også ulike behov. Noen vil komme på skolen og slippe å forholde seg til det de har vært gjennom, mens andre ønsker å prate om det. Uansett er det viktig at vi har læring i sentrum, og at vi vet hvor vi skal henvende oss når de har behov utover det vi kan tilby, sier Drage.

Hun uttrykker at det er verdifullt å ha en lærer på laget som kjenner til studentenes bakgrunn slik Anastasiia gjør.

Vi må alle tilpasse oss

Anastasiia Kharchenko håper å få gi studentene sine to ting.

– Kunnskap og selvtillit. Det betyr mye for meg å peke på evnene studentene har, og særlig når de ikke ser dem selv. Det er vanskelig å

begynne på nytt, men man kan klare det.

Hva årene fremover vil bringe for hjemlandet hennes, er hun usikker på. Akkurat nå ser det fortsatt mørkt ut. For parallelt med fredsforhandlinger, var ifølge FN antall døde og skadede sivile i Ukraina 31 prosent høyere i 2025 enn i 2024. Og 70 prosent høyere enn i 2023. Både grunnet flere russiske angrep ved frontlinjen, men også økt bruk av droner som slipper bomber.

– Det er vanskelig å høre om alt det vonde som skjer hjemme, og samtidig være her og snakke om å bygge et nytt liv og finne håp. Men vi trenger håpet.

Anastasiia løfter blikket og ser ut vinduet.

– Det gjelder ikke bare oss som flykter fra krig. At verden forandrer seg i disse tider, gjelder alle. Man blir aldri helt forberedt på å snu livet opp ned. Det kan være krevende å tilpasse seg en ny virkelighet, men vi er nødt til det for å kunne leve videre.

Demokratisk motstandskraft bygges i klasserommet

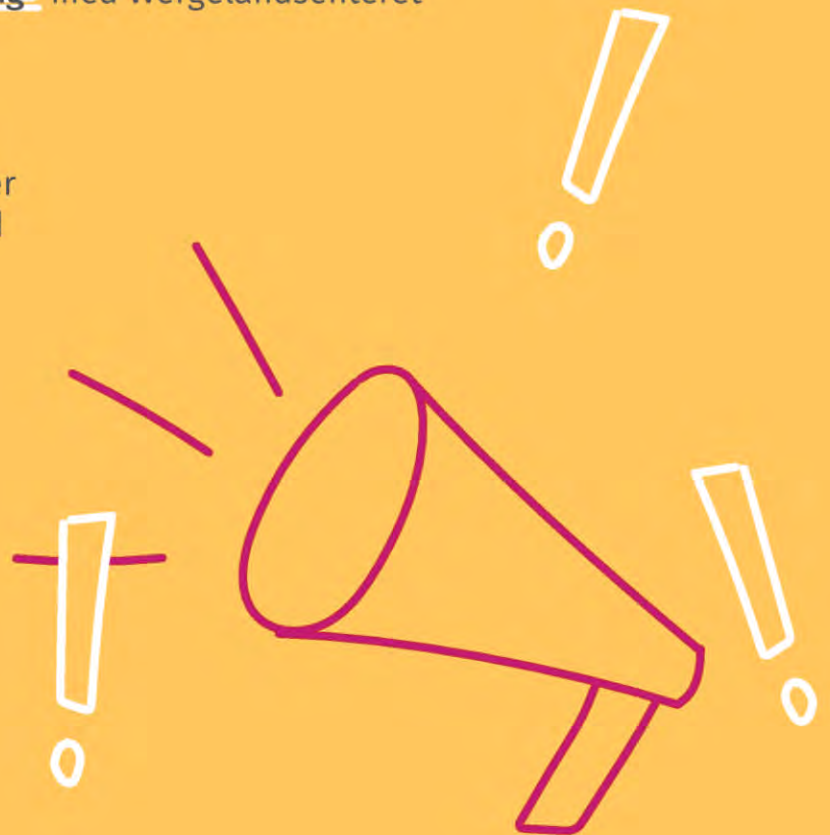
Få inspirasjon og redskaper for at du og skolen din kan gjøre en forskjell.

Trenger du mer kunnskap for å undervise om terrorangrepene 22. juli og kontroversielle emner som radikalisering, ekstremisme og terror?

Ta et gratis dybdedykk i demokratilæring med Wergelandsenteret gjennom våre aktiviteter og ressurser.

Følg med på våre nettsider for aktuelle kurs og tilbud til elever og lærere.

wergelandsenteret.no

Helga Gjesteland
forklarer og demonstre-
rer kretsløpssystemet
for Sofia på vg1 helse- og
oppvekstfag ved Gand
videregående skole i
Sandnes.

Kamera i klasserommet ga bedre undervisning

Filming av egen undervisning ga lærerne nye blikk på praksisen sin. Resultatet ble bedre klasseledelse og mer engasjerte elever, ifølge et nytt forskningsprosjekt.

Tekst: Guro Waksvik Foto: Marie von Krogh

Helga Gjesteland ved Gand videregående skole i Sandnes er én av 100 lærere som har deltatt i studien Interact, i regi av Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger. Til å begynne med tenkte Gjesteland at situasjonen ble litt kunstig.

– Men etter et par ganger gikk det av seg selv. Jeg glemte at jeg ble filmet, sier hun.

Gjesteland er kontaktlærer for elevene på videregående trinn 1 (vg1), helse- og oppvekstfag, med 15 år bak seg som lærer. Opprinnelig er hun intensivsykepleier. I jobben på sykehuset var hun vant til kollegaveiledning og debrifing.

– Jeg har ingen barrierer mot å få tilbakemeldinger og tenker det er positivt. Lar du deg filme, kan du ikke ha piggene ute. Du må vite at det kan komme kritikk. Det var veldig lærerikt, sier Gjesteland.

Målet med Interact var å undersøke hvordan digital videobasert dialog kunne støtte lærere i samhandling med elevene. I utgangspunktet var altså Gjesteland litt skeptisk.

– Men jeg er ganske nyfiken. Ideen om å lære trigget mer enn skepsisen, forteller hun.

Diskuterte opptak med veileder

Det er tre år siden Gjesteland deltok i prosjektet. Etter hver filming skulle hun finne situasjoner hun ville diskutere med veilederen. Veilederen gjorde det samme. Begge skulle spesielt se på emosjonell støtte, læringsstøtte

og klasseromsledelse.

– Ofte hadde vi de samme punktene vi ville diskutere. Det var fascinerende og interessant. Det hun sa, var alltid fornuftig, og jeg følte aldri at det var kritikk, sier Gjesteland.

Noen ganger fikk hun tilbakemelding om ting hun kunne forbedre, men de fleste tilbakemeldingene var gode.

– Et eksempel var hvordan jeg tok imot en elev som ofte kom for sent: «Så bra at du kom akkurat nå, for nå skal vi inn i selve kjernen av det som er viktig», sa jeg. Veilederen mente det var ekstremt viktig at eleven skulle føle seg verdsatt selv om hun kom for sent.

Eksempelet gjorde Gjesteland oppmerksom på at elever som kommer for sent, må føle at de blir sett, hørt og at de er velkomne.

Samspillet med elevene fungerer bedre og bedre, mener hun selv.

– Jeg har forsterket mye av det jeg tenkte og gjorde før. Jeg har fått mer trygghet og byr på meg selv. Da åpner elevene seg fort.

Nå håper hun alle lærere kan få anledning til å være med på et slikt opplegg.

Best effekt for guttene

Totalt 12 videregående skoler i Rogaland og Møre og Romsdal deltok i forskningsprosjektet. Funnene er basert på videoobservasjonene og svar på spørreskjemaer fra lærerne som har deltatt.

Vi blir ikke fornøyde før dette blir et tilbud som kan være til nytte for lærere over hele landet.

Sigrun K. Ertesvåg, professor og forskningsleder

– Når relasjonene styrkes, blir samspillet bedre. Teorien sier at det vil øke elevenes engasjement. Det har vi testet, og det stemmer. Det er interessant at vi faktisk fant de svarene vi forventet å finne, forteller professor og forskningsleder Sigrun K. Ertesvåg ved Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger (UiS).

De beste resultatene fant de i klassene med lavest faglig utgangspunkt.

– Vi tolker det slik at den beste effekten er der behovene er størst. Det er ikke så overraskende, sier hun.

Et annet spennende mulig funn, er at guttene fikk størst effekt.

– Vi kan ikke være skråsikre, men ser noen tendenser. All den tid det er større frafall blant gutter i videregående skole, er det positivt. Vi skal gå inn i dataene og undersøke grundig før vi kan slå fast at det stemmer.

Interact er det største videoobservasjonsstudien som er gjennomført med lærere i videregående skole i Norge. Kanskje også internasjonalt. Ertesvåg kjenner ikke til liknende studier på samme aldersgruppe.

Endring krever øving

Sigrun K. Ertesvåg legger ikke skjul på at endring av atferd er krevende.

– Man må øve, øve og øve til det sitter i ryggmargen. Hvis man i tillegg skal endre uvaner, er det enda vanskeligere. Det er viktig å ta dette med seg inn i planlegging av intervensjoner generelt.

– *Hvordan blir veien videre for Interact?*

– Intervensjonen vil inngå i vårt tjenestetilbud til skoler over hele landet. I første omgang Rogaland og Møre og Romsdal, som sammen med Norges forskningsråd har vært med på å finansiere og utvikle studien. Vår kapasitet til å drive veiledning er litt begrenset. Vi jobber nå med en veilederopplæring, forteller hun.

Det er for tidlig å si om prosjektet vil bli evaluert av eksterne forskere.

Bevisst på tydelighet og forutsigbarhet

Helga Gjesteland forteller at hun er blitt mer bevisst på tydelig klasseledelse og forutsigbarhet. I begynnelsen av en undervisningsøkt forteller hun elevene hva hun skal gå gjennom og hva som er viktig.

– Jeg prøver å variere metodene og kan endre underveis. Ser jeg de faller av lasset, er jeg mer fleksibel enn før og går over til å gjøre noe praktisk. Kanskje kan de tegne eller gjenfortelle. Det er viktig å lese elevene; spesielt i yrkesfag. Mange sliter med konsentrasjon og har masse

Helga Gjesteland deltok i studien Interact. Nå håper hun kompetansetilbudet blir tilgjengelig for lærere over hele landet.

INTERACT

Interact er et kompetansetilbud for lærere i videregående skole utviklet ved Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger. En nylig gjennomført studie, gjort av Læringsmiljøsentrets egne forskere, viser at Interact forbedrer samhandlingen mellom lærere og elever, som igjen øker elevenes engasjement, læring og utvikling.

I løpet av skoleårene 2022–2023 ble 100 lærere invitert til å delta, sammen med klassene de

underviste. Lærerne filmet undervisningen i totalt syv timer i samme fag og samme klasse.

Etter hver filming gikk de gjennom opptaket og valgte situasjoner innen temaene emosjonell støtte, læringsstøtte og klasseromsledelse. Veilederen gjorde det samme, før de møttes til digital diskusjon og veiledning.

Prosjektet var et samarbeid mellom Læringsmiljøsentret ved Universitetet i

Stavanger, Møre og Romsdal fylkeskommune og Rogaland fylkeskommune.

Intervensjonen ble evaluert gjennom et randomisert kontrollert forsøk der halvparten av lærerne og deres klasser gjennomfører intervensjonen, mens de resterende gjennomførte undervisning som vanlig.

Prosjektperioden var fra 2021 til 2025, og er finansiert av Norges forskningsråd.

Jeg merker at elevene følger bedre med i timene.

Anne Jorunn Polden,
avdelingsleder for realfag

positiv energi.

Gjesteland er tydelig på hva som er greit og ikke i timene. Hun bruker gjerne humor, men aldri ironi.

– Det er kjempeviktig at elevene føler seg trygge. Er de ikke trygge, lærer de ikke. Elevene må kjenne at jeg vil dem vel. Jeg kan snakke så mye jeg vil om respirasjon, men hvis de sitter og tenker at Helga kommer til å stille et spørsmål de ikke kan svare på, blir det feil.

Enkle grep gir resultater

Da prosjektet var i startgropen for tre år siden, snakket Utdanning med Anne Jorunn Polden, avdelingsleder for realfag ved Stavanger Katedralskole. Da var hun i ferd med å rigge til videoutstyr i klasserommet for å dokumentere undervisningen i naturfag for musikkelevne.

– Du fortalte at det hadde vært litt skummelt til å begynne med. Hvordan gikk det etter hvert?

– Først var jeg redd for å få kritikk, men slik ble det ikke. Veilederen trakk frem ting som fungerte og som jeg kunne gjøre mer av. Hun kom med tips på en positiv måte. Jeg føler meg

tryggere i lærerrollen. Med enkle grep er jeg blitt en bedre lærer, forteller hun nå.

Anne Jorunn Polden synes samspillet med elevene går bra. Enkle tips fra veilederen, som å finne ut hva elevene holder på med i fritiden, fungerer godt.

– Jeg var nokså fersk som lærer og hadde ikke tenkt på det før. Nå finner jeg koden for å åpne opp. Jeg får en helt annen relasjon til elevene. Det påvirker også læringen. Jeg merker at elevene følger bedre med i timene, sier Polden.

Hun hadde 30 elever i klassen, og i forbindelse med et forsøk i naturfag kunne hun se på filmen at én av elevene ikke deltok.

– Det hadde jeg ikke lagt merke til i klasserommet. Nå er jeg blitt mer observant.

Vil lage et tilbud for hele landet

Sigrun K. Ertesvåg legger vekt på at lærerne fikk anledning til å diskutere egen praksis fra klasserommet basert på videoopptak.

– Hvilke kostnader vil det få for skolene som ønsker denne kompetansehevingen?

– Lærere har utviklingstid og kan gjennom-

føre dette istedenfor annet utviklingsarbeid. I løpet av et skoleår går det med 35 timer inkludert forarbeid og utfylling av skjemaer. Det er ikke omfattende når vi tenker på hvor mye tid og ressurser som blir brukt på kompetanseutvikling i skolen.

Interact er heldigitalt, krever ingen reising og er effektivt i gjennomføringen. Hun tenker tilbudet vil være ideelt for nyutdannede og lærere med spesiell interesse for denne kompetansen.

– Vi tenker det er et viktig supplement til kompetansetiltak rettet mot klasseledelse. Vi har jobbet systematisk med dette i flere tiår. Norske lærere som gruppe er blant de dyktigste i verden i klasseledelse, forteller hun.

Ifølge Ertesvåg vekker studien internasjonal oppsikt og begeistring. Både fordi den er sjelden, handler om videregående skole, og fordi effektene er gode.

– Det er vi glade for, men vi blir ikke fornøyde før dette blir et tilbud som kan være til nytte for lærere over hele landet. En stor studie har ingen verdi hvis den ikke blir til nytte for lærere over hele landet.

Integreringen som ikke gikk seg til
Almir Martin
Cappelen Damm Akademisk
180 sider

Rører ved den vanskelege røyndom

Språkfrisk bok med kulturell innsikt frå ein forfattar som har stått i den kulturelle spagaten mellom norsk oppvekst og foreldre med innvandrarbakgrunn.

Meldar: Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

Norske klasserom kan vere det første treffpunktet barn har med eit samfunn som er annleis enn det foreldre voks opp i. Forfattaren peikar på at alle skal møtast med respekt, men åtvarar skulen mot å tru at foreldre forstår alle reglar og beskjedar. Når kulturelle spenningar, verdikonflikter og haldningskollisjonar oppstår i klasserommet, vert det forventa at læraren balanserer det med kulturell innsikt og fast pedagogisk hand.

Ofte må læraren handtere dette utan fagleg og emosjonell støtte, og der mange står klar til å finne feil med bruk av omgrep og tilskrive det underliggjande fordomar. Skuldingar om rasisme er ikkje uvanleg, men like fullt vondt å verte utsett for.

Det er mange område som kan gjere foreldre utrygge; som at skulen vil at alle skal ha symje-

opplæring, at det vert snakka om ulike seksuelle legningar, og dessutan overnatting og turar. Forfattaren meiner at vellukka integrering skjer ved open dialog og fysiske møte, og at læraren får støtte frå kollegaer og administrasjon til å klare desse oppgåvene. Det er ikkje sikkert at skulen alltid skal gje etter for foreldra sine krav om tilpassing basert på kulturell bakgrunn.

Det er heller ikkje sikkert at foreldre skjønar seg på det norske arbeidslivet. Å ta fagbrev kan for nokon foreldre virke som ei utdanning som manglar prestisje, og dei treng informasjon om at både lønn og etterspørsel gjer yrkesfag viktig. Her er rådet klokkeklart: Kall foreldra inn til eit fysisk møte og bruk profesjonell tolk. Framtida til eleven må tuftast på at foreldre har god forståing for kva val eleven har, og at yrkeslivet er meir enn

Innenfor eller utenfor

Denne antologiens tittel stiller et viktig spørsmål. Samtidig erkjenner den at skolen både vedlikeholder og skaper sosial ulikhet.

Anmelder: Ingeborg Tveter Thoresen, tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen i Vestfold

Den inkluderende og ekskluderende skolen
- fellesskap eller utenforskap?
Halvor Bjørnsrud og Sven Nilsen (red.)
Cappelen Damm akademisk
300 sider

«Selv om nasjonale styringsdokumenter lenge har uttrykt intensjoner om en skole som er ment for alle, ser en at inkluderende og ekskluderende prosesser gjør seg gjeldende i møte med elevers ulikhet» (s. 16). Med dette utgangspunktet har redaktørene levert en viktig fagbok. Den bør være pensum ikke bare i lærerutdanningene, men for skoleeiere og -politikere på alle nivåer.

I første del av boka redegjøres det for utfordringer i et samfunnsperspektiv. Det er utdanningspolitikens perspektiver som, på forbilledlig vis, gjennomgås av Petter Aasen, og mulige konsekvenser for både inkludering og ekskludering av Sølvi Lillejord. Kunnskapssamfunnets betingelser for inkludering og ekskludering klargjøres av Ivar Frønes.

I andre del er det utfordringer i skolens møte med et stort elevmangfold som er temaet. Nestor i spesialpedagogikk, Edvard Befring, legger en etisk basis for visjonen om en skole der barnets beste er et ledende prinsipp. Han skriver godt, blant annet om den mangfoldige læringsprosessen. I de påfølgende kapitlene er det skolens møte med sosial ulikhet som Anna Cecilia Rapp behandler, mens Ingrid Fylling tar for seg kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner som inkluderingsutfordringer. «Skolen kan ikke være immun for det som skjer i samfunnet» heter det i artikkelen til Gül Özerk og Kamil Özerk: «Skolens møte med språklig og flerkulturelt mangfold – inkluderende eller ekskluderende?»

Den tredje delen vies utfordringer innenfor

MINE FAVORITTER

akademisk karriere.

Teksten tar opp tema som negativ sosial kontroll, som i hovudsak gjeld jenter. Dei må balansere mellom foreldre sine forventningar, skulen sine rammer, og det å skulle fungere i eit samfunn der dei ikkje kan verte for norske. Reaksjonane frå familien kan vere å sende barnet til foreldra sitt heimland for å lære kulturelle verdiar, eller verte gøymde vekk der. Her handlar det om eit æresbasert system som påtvingar lydnad, og der individuell fridom vert opplevd som risiko for familien. Denne røyndommen går ikkje vekk om vi lar vere å snakke om det, og vi må slutte å late som denne sosiale kontrollen ikkje skjer, meiner forfattaren.

Boka har eit friskt og direkte språk som går i rette med at det norske samfunnet brukar eit språk som dempar alvor i kulturelle spenningsfelt, og antydgar at integreringsdebatten er prega av berøringsangst. God integrering inneber å hjelpe elevar og foreldre til å sjå at vestleg individualitet ikkje handlar om grenselaus åtferd, men rett til å gjere egne val.

skolens fellesskap. Lene Nyhus og Yngve Troye Nordkvælle skriver innsiktsfullt om et betent politisk tema, skolenedleggelse. De analyserer både en aktuell situasjon, argumenter og forskning med nødvendig bredde. Prestasjonsskole eller omsorgsskole er spørsmålet når elevers psykiske helse er tema for Anna Juveli, Monica Tjernsmon og Nadina Peters. Mens Gunstein Egeberg tar for seg bokas anliggende i lys av mobbing, trakassering og teknologi. Også ledelse tas opp. Brit Bolken Ballangrud og Elisabeth Stenshorne har forsket på hvordan en kan bygge et fellesskap og distribuert ledelse for å støtte ønsket praksis når det gjelder inkludering i videregående skole.

Som vist har boka et mangfold av temaer. Ikke alle temaene vil treffe leserne like godt. Imidlertid vil en omfattende, solid og forskningsbasert drøfting av utfordringene ved inkludering eller ekskludering nettopp i det breddeperspektivet som boka anlegger, gjøre den til et standardverk i lærerutdanninga.

Kokain
(2021)
Pascal Engman

London
(2020)
Nazneen
Khan-Østrem

A Teacher's Life
(2018)
Colm Cuffe

Gjengmiljø og utenforskap

Denne treffer hardt. Det er en bok som fortsatt er aktuell i dag, to år etter at den er skrevet. Det er en krimbok, nr. 5 i en serie om politietterforsker Vanessa Frank. Krimmysteriet er spennende. Boka er lettlest. Samtidig setter den fingeren på noen av de mindre hyggelige sidene ved samfunnet vårt. Blant annet barn og unge og deres utfordringer med å finne sin plass.

En tur rundt i byen

Dette er en bok som tar leseren gjennom de ulike bydelene, men det er ikke en typisk turistguide. Boka kobler sammen fortid og nåtid. Den forteller om bydelenes utvikling ved å fortelle historier, menneskers fortellinger og beskrivelser av hvordan det er i dag. Selv om jeg mangler å lese et par kapitler, gir denne boka meg lyst til å utvide horisonten og å utforske flere bydeler i London.

Spot on!

A teachers life er en bok med enrutere og tegneseriestriper som veldig treffende beskriver en lærers hverdag, med alle de små og store utfordringene vi møter; både de morsomme og mindre morsomme situasjonene. Illustrasjonene er veldig beskrivende, det er mye himling med øynene. Dette er ei bok jeg blar litt i med ujevne mellomrom, og jeg ler av noe nytt hver gang.

Turid Dalslåen

lærer ved Skjetten skole
i Lillestrøm

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom). Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Engelsk er ett av fagene som kunnskapsministeren har antydnet at elevene kan vente noen år med.

FÆRRE FAG PÅ SMÅTRINNET

Elevenes synspunkter må vektle

Å fjerne fag på småtrinnet vil endre barns hverdag betydelig, å innføre varianter av heldagsskole likeså. Barns synspunkter må vektlegges i beslutningsprosessene, slik barnekonvensjonen krever.

Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun vil kutte samfunnsfag, KRLE og engelsk på småtrinnet. Hun vil spare penger og la elevene konsentrere seg om grunnleggende ferdigheter (Gausen med flere, 2025). Den offisielle grunnen er elevenes leseferdigheter: På nasjonale prøver hadde bare drøyt sju av ti elever på 5. trinn, altså de som begynte på skolen under covid-19-pandemien, leseferdigheter på høyeste eller middels nivå.

Undervisningstid er dyrt, men lek er billig. Dette har kommunene visst lenge, og noen har allerede erstattet samfunnsfag, KRLE, engelsk og andre fag med obligatorisk lek og lokale kvasi-fag knyttet til selvregulering og sosioemosjonell læring de første årene.

I diskusjonen om småtrinnet hevdes det at undervisningen er for teoritung, uten nærmere forklaring. Skoletilbudet omtales ofte i kontraster,

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

egges

men på litt forskjellige måter: I «lek og læring», blir grunnleggende ferdigheter og skolefag slått sammen til teori.

En annen inndeling er «praktisk-estetiske fag og teoretiske fag». Her blir teoretiske fag fremstilt som kognitive, vanskelig og belastende, mens praktisk-estetiske fag er fysiske, sanselege og morsomme. Disse karikaturene er dårlig egnet til å drøfte hvordan skolen bør utformes for å «utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig», «fremme respekt for menneskerettighetene» og «forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn» som er kravene til utdanningen i FNs barnekonvensjon og norsk lov.

Ministerens forslag følger et økonomisk-instrumentelt perspektiv om «tidlig innsats». Elevene må blir gode til å lese, skrive og regne først, så kan de heller lære noe interessant senere. Parallelt arbeider Utdanningsdirektoratet med tiltak fordi flere elever mistrives på skolen i dag, noen i den grad at de ikke orker å være der. Her gjelder det å ha flere tanker i hodet på en gang. Skolen må utformes slik at den kan romme elevene og det blir mulig å trives der, i hvert fall sånn noenlunde (Skarpenes & Hidle, 2025). Det er ikke nok å tenke på økonomi.

Vi vet lite om hvilke fag elevene faktisk får undervisning i på småtrinnet, og enda mindre om hvordan de opplever det. Kunnskapen om elevenes perspektiver på undervisningen i de åtte fagene som strekker seg utover norsk og matematikk, er særlig begrenset. Hva beskriver de yngste elevene som meningsfylt, berikende, kjedelig eller belastende? Er det samfunnsfag, KRLE og engelsk som tar knekken på dem? Synes de at de får for lite tid til å øve på ferdighetene? Hva tenker de om en utvikling av skolefritidsordning (SFO) i retning heldagsskole?

Barns beste er et grunnleggende hensyn i utformingen av skolen, og ifølge barnekonvensjonen (art. 12) har barn rett til å danne seg egne synspunkter og uttale seg i spørsmål som angår dem. Myndigheter og foresatte skal lytte til dem. Det er innarbeidet i norsk lov at barnas synspunkter skal tillegges vekt «i samsvar med deres alder og modenhet» når beslutning fattes (se for eksempel i Barnelova (art. 31), Plan- og bygningsloven (art. 5-1) og Opplæringsloven (art. 10-2)). Det er innebærer også at barna skal få vite hvordan deres innspill har påvirket beslutningen og hvorfor (Lundy, 2007). Myndighetene har med andre ord plikt til å vektlegge elevenes synspunkter om store endringer, slik som å fjerne undervisningsfag i skolen og gjøre småtrinnet mer ensidig – eller å innføre varianter av heldagsskole. Barns rett til medvirkning må også ivaretas i den prosessen som pågår nå.

Kari-Mette Walmann Hidle

professor ved Avdeling for lærerutdanning, samfunnsfag, NLA Høgskolen

PENSJONISTMEDLEMMENE

En viktig ressurs

Takk til Marit Hernæs for innspill i novemberutgaven av Utdanning. Der stilles spørsmålet: «Hva vil Utdanningsforbundet med pensjonistene?»

Det er selvsagt flere grunner til at Utdanningsforbundet ønsker å beholde medlemmene når de går av med pensjon. Det handler blant annet om at de utgjør en stor del av medlemsmassen, og antall medlemmer er selvsagt viktig for en fagforening. Det sentrale pensjonistrådet opplever ikke at dette er hovedårsaken til at medlemmer som blir pensjonister fortsatt ønskes som medlemmer i Utdanningsforbundet.

Pensjonistmedlemmene i Utdanningsforbundet utgjør en stor og viktig ressurs. Det er medlemmer med lang erfaring og brei kompetanse. Det er noe organisasjonen ønsker å dra nytte av, men det er igjen avhengig av at pensjonistmedlemmene er villige til å dele denne erfaringa og bruke denne kompetansen.

Marit Hernæs etterspør også informasjon fra Utdanningsforbundet til pensjonistmedlemmene. I det sentrale pensjonistrådet er dette noe vi har vært opptatt av og jobbet med. Vi mener vi har kommet langt i dette arbeidet.

I forbindelse med trygdeoppgjørene de siste årene, har det vært sendt ut informasjon direkte til alle pensjonistmedlemmer på SMS raskt etter at oppgjøret er avsluttet. På Utdanningsforbundets hjemmeside ligger det også mye og lett tilgjengelig informasjon om pensjon for pensjonistmedlemmene. Der ligger det lenke til oss som er pensjonister litt nede på sida. Her ligger det mye informasjon, og det kommer stadig oppdaterte nyheter. Skulle det være ting pensjonistmedlemmene savner på disse sidene, hadde det vært fint om det ble gitt tilbakemelding til det sentrale pensjonistrådet.

Angående bladet Utdanning og manglende stoff når det gjelder pensjonistmedlemmene, er det opp til bladets redaksjon å håndtere dette. Verken det sentrale pensjonistrådet eller sentralstyret kan instruere redaksjonen med hensyn til bladets innhold.

Sentralt pensjonistråd

ETTERLØNN FOR SENTRALT TILLITSVALGTE

På tide med måtehold

Pensjonistrådet i Bærum reagerer på størrelsen og innordningen på etterlønn for sentralt tillitsvalgte i Utdanningsforbundet og ønsker derfor en endring av retningslinjene.

Gjeldende prinsipper og rammer for etterlønn for tillitsvalgte ble vedtatt av Representantskapet i 2022. Da ledertrioen på sentralt nivå avsluttet sine tillitsverv 31.12. 2023, søkte leder og 2. nestleder om etterlønn i ett år. Det fikk de innvilget. 1. nestleder gikk ut i pensjon. Etterlønnen er beregnet ut fra lønnen de hadde da de sluttet i sine stillinger som tillitsvalgte i UDF. Se «Prinsipper og rammer for lønns og kompensasjonsordninger for organisasjonstillitsvalgte, samt etterlønn for organisasjonstillitsvalgte.» på UDF hjemmesider. «Lønnskompensasjon skal kompensere organisasjonstillitsvalgte for tap av lønn ved hel eller delvis permisjon fra opprinnelig stilling.» «Godtgjøringsordningen skal kompensere for ansvar og tidsbruk som følge av utøvelsen av vervet. Godtgjøringen er 5,5 G for leder og henholdsvis 4,75 G og 4,25 g for 1. og 2. nestleder.»

Utdanningsforbundets leder hadde følgende årslønn ved fratredelsestidspunkt pr. 31.12.2023. Ca. kr 700.000 i lønnskompensasjon + godtgjøring kr 652.410 ($G=118.620 \cdot 5,5$) = ca. kr 1.352.410 Utdanningsforbundets 2. nestleder hadde følgende årslønn ved fratredelsestidspunkt 31.12.23. Ca. kr 700.000 i lønnskompensasjon + godtgjøring kr 504.135 ($G=118.620 \cdot 4,25$) = ca. kr 1.204.135

«Etterlønn for leder og nestledere i UDF er satt til 85 % av lønnskompensasjon og godtgjøring i sine tillitsverv. Etterlønn for leder fra 01.01.2023 - 31.12.2023 = ca. $1.352.410 \cdot 85\%$ = ca. kr 1.149.548. Etterlønn for 2. nestleder fra 01.01.2023 - 31.12.2023 = ca. kr $1.204.135 \cdot 85\%$ = ca. kr 1.023.514

Arkivfoto: Jørgen Jøstad

Steffen Handal benyttet seg av retten til etterlønn da han gikk av som forbundsleder i 2023. Pensjonistrådet i Utdanningsforbundet Bærum mener størrelsen gir feil signal til medlemmene og samfunnet for øvrig.

gjøring i sine tillitsverv. Etterlønn for leder fra 01.01.2023 - 31.12.2023 = ca. $1.352.410 \cdot 85\%$ = ca. kr 1.149.548. Etterlønn for 2. nestleder fra 01.01.2023 - 31.12.2023 = ca. kr $1.204.135 \cdot 85\%$ = ca. kr 1.023.514

Etterlønn i denne størrelsesorden gir feil signal til vel 190.000 medlemmer i UDF og samfunnet for øvrig. Godtgjøringsordningen skal kompensere for ansvar og tidsbruk som følge av utøvelsen av vervet. Det gir derfor ikke mening at godtgjørelsen legges til grunn for beregning av etterlønn, da de har fratrådt sine verv. I dag kan leder og nestledere i UDF søke etterlønn, beregnet på lønnskompensasjonen og godtgjøring de hadde

ved fratredelse av vervene.

Pensjonistrådet i Bærum mener at ordningen med etterlønn for ledere på sentralt plan bør endres. Den må beregnes av lønn, uten godtgjørings tillegg ved fratredelsestidspunktet. Varighet av etterlønn foreslås satt til inntil tre måneder, men kan utvides til inntil seks måneder ved særskilt behov.

Vi oppfordrer medlemmer, klubber og lokallag til å engasjere seg i denne saken.

Pensjonistrådet i Bærum

Visste du at
annonser
hos oss
sees av
274 000
lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

2	18. februar / 13. mars 2026
3	18. mars / 24. april 2026
4	29. april / 29. mai 2026
5	12. august / 28. august 2026

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:
Grethe Ånerud
i HS Media.
utdanning@hsmedia.no

Annonse-
informasjon:

ELEVUNDERSØKELSEN

Frekkhetens nådegave

Jeg er pappa, (kontakt-)lærer på videregående trinn 3 og engasjert i kampen mot mobbing. Mobbetallene fra Elevundersøkelsen 2025 gjør at jeg blir lei meg, sinna og redd, nok en gang.

Det påstås at mobbetallene går rett vei, selv om tallene er helt katastrofale. Jeg klarer ikke å forstå hvordan den øverste skolemyndigheten, sammen med hjelpeløse kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun som snakker om mobiltelefoner, ikke klarer å stikke fingeren i jorden og erkjenne at vi har et vedvarende problem. Verken Utdanningsdirektoratet (Udir) eller Kunnskapsdepartementet har klart å finne konkrete løsninger, og det betyr at de har sviktet hundretusenvis av barn og unge på norske skoler i flere år.

Dere vet ikke om elever som faktisk har blitt mobbet og som ikke klarer å være på skolen, har

svart på undersøkelsen. Det er mange elever som ikke får anledning til å svare fordi Udir skriver at svarene (helst) skal leveres i klasserommet. Det er også mange barn og ungdommer som ikke orker å svare fordi de har blitt mobbet ut av skolen. Tallene på mobbing er altfor høye i flere år, og verken kunnskapsministeren eller Udir tar ansvaret for at elever på norske skoler utsettes for urett. Veilederen til Udir er uklar. Det står at det skal undersøkes raskt og bredt, men det står ikke noe konkret. Mine erfaringer med mobbesaker har lært meg at sakene oftest ikke har blitt undersøkt godt nok, og tiltakene har ikke virket.

Jeg mener at dere (Udir/Kunnskapsdepartementet) har frekkhetens nådegave med å glede dere over at mobbetallene går ned noen desimaler etter å ha vært katastrofalt høye i mange år. Det er frekt overfor barn, unge og familier som står i situasjoner med mobbing og ufrivillig skolefravær.

Jeg forventer at dere ber om en uforbeholden unnskyldning til alle de hundretusenvis av familiene som har erfart mobbing og ufrivillig skolefravær på deres vakt!

Kjartan Espeland

OSLOMET

Våre videreutdanninger styrker den enkelte, og bygger kompetanse i barnehage og skole.

Velkommen som søker!

**OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET**

KUNSTIG INTELLIGENS

En papegøye som plaprer vurderingsspråk

Noen refleksjoner etter utprøving av tilbakemeldingsboter i Oslo-skolen.

Kronikk av

Siv Sørås Valand,
norsklektor og
phd-stipendiat

**Bjørn Silas
Dvergastein,**
norsklektor,
Lambertseter vgs.

Marit Eikeland,
norsklektor,
Oslo Katedralskole

**Anne Lise
Jomisko,**
norsklektor,
Elvebakken vgs.

Illustrasjon
Tone Lileng

Omfanget av tekstvurdering er et påtrengende problem for norsklærere, og anbefalinger om god vurderingspraksis kommer i konflikt med norskfagets tvingende omstendigheter. 30 eller flere elever i klassene er en hard realitet som pedagogiske idealer ikke kan overkomme.

Samtidig saumfarer KI-aktører skolen etter problemer å løse. Kan KI løse vurderingsknuten i norskfaget? Maskinvurdering er ikke science fiction lenger. Det finnes forskning som forteller oss at KI-respons kan fremme skriveutviklingen (Engeness, 2025, Burner et al, 2025). En mye sitert artikkel forteller dessuten at generativ kunstig intelligens (GKI) gir nesten like god tekstrespons som lærere (Steiss et al, 2024).

For godt til å være sant? Det er i hvert fall verdt å undersøke nærmere. I et samarbeidsprosjekt mellom Forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i skolen (FIKS) ved Universitetet i Oslo og Oslo-skolen har vi dykket dypere i påstander om GKI som redskap for formative tilbakemeldinger. I en artikkel i Norsklæreren beskrives hvordan vi utviklet, testet og vurderte en chatbot som skulle gi formativ vurdering på en norskfaglig besvarelse (Valand et al., 2025). Til tross for timevis med prompting, testing og justeringer, fungerte chatboten bare sånn passe. Her deler vi noen kritiske refleksjoner som oppstod underveis og i etterkant av prosjektet.

Vi utviklet en chatbot som skulle gi formativ tilbakemelding på sjangeren retorisk analyse. Ideen var å lage en tilbakemeldingsbot som skulle fungere som en ressurs for elevene underveis i skriveprosessen. Chatboten ble hardt instruert til å nekte å skrive tekst for elevene, og ellers føret med faglig kontekst, definisjoner, eksempler, vurderingskriterier og funksjonsinstrukser.

Ved første øyekast virket de KI-genererte tilbakemeldingene imponerende. Chatboten gav tilsynelatende konkret respons, både underveis i teksten og i form av en sluttkommentar. Men ved skraping i overflaten, oppdaget vi at tilbakemeldingene, både løpende i teksten, og i sluttkommentarene, var generiske og tidvis meningsstomme. Av og til glimtet chatboten til med treffende tilbakemeldinger, men den var lite konsistent og gav ulik respons ved repeterte forsøk. Den bestod i det hele tatt ikke testen særlig tilfredsstillende.

Vi kan trekke frem mye problematisk med KI-respons

på elevarbeider. Her vil vi dele tre refleksjoner vi mener det er viktig å ta på alvor.

Første refleksjon:

Tilbakemeldingsboten gir ikke et treffende bilde av elevens skrivekompetanse

De store språkmodellene bygger på sannsynlighet og store data. Prosjektet vårt viste at språkmodellen får problemer når den skal forholde seg til et begrepsapparat som er særegent for den norske læreplanen, og særlig når den skal gi tilbakemelding på en så pass spesifikk og sammensatt sjanger som den norskfaglige retoriske analysen. At språkmodeller responderer etter hyppighet i data, merker vi også kvalitativt i tilbakemeldingene. Det virker som om den underliggende språkmodellen konstruerer språk fra feedback-diskursen heller enn å forholde seg til den konkrete elevbesvarelsen. En gjenganger for norsklærerne er å be elever om å utdype mer, konkretisere og å vise og å tolke eksempler. Det gjorde chatboten til gagns. Den prioriterer typiske tilbakemeldinger, og derfor gir den ikke et treffende og nyansert bilde av den enkelte elevs skrivekompetanse.

Andre refleksjon:

Arrrg! Å vurdere chatbotens vurderinger var utmattende og frustrerende

Selv med lang vurderingserfaring var det krevende og frustrerende å vurdere kvaliteten på KI-generert respons. Skrāsikre tilbakemeldinger fra chatboten pirket borti troen på vår egen vurderingskompetanse. Da vi møttes etter individuelle vurderinger av både elevtekster og chatbotens tilbakemeldinger, var det derfor en lettelse å finne ut at vi var samstemte i våre egne vurderinger av de utvalgte elevbesvarelsene. Dette er interessant og foruroligende. Hvorfor var det så krevende å avsløre chatbotens svakheter? Vi tror i stor grad det skyldes at den har klart å appropriere «vurderingsspråket» vårt. Chatboten er god til å etterlikne. Den etterlikner så godt at det kan være vanskelig å se hvor meningsstomt innholdet tidvis er. Følelsen vi sitter igjen med er derfor at chatboten er en papegøye som plaprer overbevisende vurderingsspråk. Og når erfarne norsklærere synes det er krevende, hva da med nyutdannede, og ikke minst elevene? Denne erfaringen

forteller oss at vi skal være varsomme med å la KI gi respons til elever. Det krever at lærere og elever klarer å filtrere og vurdere KI-responsen. For eleven krever denne vurderingen en sterkere tekstkompetanse enn mange av dem har i dag.

Tredje refleksjon:

Utvikling av norskfaglige chatboter krever erfaring

Det er norskfaglig kompetanse som har gjort oss i stand til å lage norskfaglige tilbakemeldingsboter. I utvikling, testing og justering har det handlet om å vurdere outputen chatboten gir, og å bruke erfaring og kompetanse til å vurdere hva som bør justeres, endres, forsterkes, legges til eller fjernes i systemprompten. Vi hadde aldri klart å lage/justere tilbakemeldingsboten uten erfaringen som norsklærere.

Dersom uerfarne lærere lar GKI gi tilbakemeldinger og i mindre grad gjør det selv, hva skjer i så fall med vurderingskompetansen? Det er ikke urealistisk at det snart dukker opp en chatbot som faktisk klarer å gi god formativ respons. Spørsmålet blir da: Om norsklæreres vurderingskompetanse samlet blir svakere, hvem skal i så fall vurdere chatbotens vurderinger? God formativ vurdering er en ferdighet norsklæreren utvikler gjennom erfaring, tolkningsfellesskap og elevmøter, over tid.

Sats på smale, målrettede chatboter

Vi utelukker ikke at GKI kan bidra til å utvikle elevers skrivekompetanse. Det er mulig at oppgaven med å vurdere en så spesifikk oppgave i en norsk kontekst, blir for krevende. Tidligere har vi utviklet chatboter som er rettet mot enkeltferdigheter og spesifikke tekstelementer. Erfaringen er enn så lenge at det er enklere å få snevre chatboter til å gi konsistent og meningsfull respons. Muligens er det også enklere for elever å forholde seg til chatboter som gir konkret respons på mer instrumentelle delferdigheter? Vår oppfordring i alle tilfeller er at norsklærere tester KI-verktøy grundig før de slippes løs på elevene, og at vi tar diskusjonen om hva vi eventuelt taper og vinner på å la GKI gi respons på elevers skriveing.

REFERANSER

- Burner, T., Lindvig, Y., & Wærness, J. I. (2025): «We Should Not Be Like a Dinosaur» – Using AI Technologies to Provide Formative Feedback to Students. *Education Sciences*, 15(1), 58.
- Engeness, I. (2025): Cultural-Historical Perspective to Design Pedagogical AI for Enhancing Student Writing. *Technology, Knowledge and Learning*, 1–22.
- Steiss, J., Tate, T., Graham, S., Cruz, J., Hebert, M., Wang, J., Moon, Y., Tseng, W., Warschauer, M. and Olson, C.B. (2024): Comparing the Quality of Human and ChatGPT Feedback of Students' Writing. *Learning and Instruction*, 91, 101894.
- Valand, S.S, Dvergastein, S., Eikeland, M., Jomisko, A.L. (2025) Norsklærer versus chatbot – Kvalitet på praterobotens tekstrespons i norskfaget. I: *Norsklæreren*: 2–2025.

Om norsklæreres vurderingskompetanse samlet blir svakere, hvem skal i så fall vurdere chatbotens vurderinger?

Ola
Buxrud

Den slitne portvakt

Alle skoleslag og nivåer har sine problemer. Her i videregående skole er et stort og voksende problem at samfunnet har satt oss til å være portvakter for høyere utdanning.

Slik det er tenkt, skal vi levere fra oss elevene i en ordnet rekkefølge, som neste ledd i kjeden kan basere sitt inntak av studenter på. Tanken er meget god. Over tre år er elevene våre gjennom flere hundre vurderinger. De testes av mange ulike lærere, i mange ulike fag.

Når systemet fungerer, sier karaktersnittet man ender opp med ganske mye om en elevs evne til å ta til seg læring – over de tre årene som har gått. Det sier etter mitt syn enormt mye mer enn en hvilken som helst eventuell opptaksprøve vil gjøre.

Men hva når systemet ikke fungerer? For tiden har vi en ekstrem inflasjon i de høye karakterene i videregående skole. Dette har primært tre årsaker.

For det første har vi ikke lenger noe pensum. Vi har «kompetansemål», som i mange fag er ulne og vage, og som ulike lærere tolker ulikt.

For det andre har vi heller ingen klar standard for hvor godt eleven skal lære de ulne målene. Det som gir karakteren 5 på en skole, kan gi 3 på en annen. Det er opp til lærernes skjønn – som sjelden blir testet eller korrigert (bortsett fra til en viss grad ved eksamen). Dermed har ikke lærerne lenger noen faste rammer for nøyaktig hva som vil gi hvilken karakter.

For det tredje støtter regelverket helt konsekvent eleven i tilfeller der eleven har en annen oppfatning av vurderingen enn det læreren har. Tygg litt på den.

Dermed har vi en situasjon der noe skal avgjøres basert på vage kriterier, på et ullent og utflytende fagstoff, der mye står på spill for eleven, og der den ene part støt-

tes i konflikter. Det er helt åpenbart dette som har ført til eksplosjonen i toppkarakterer.

Og hva fører det igjen til? Jo – at vi lærere ikke får oppfylt det oppdraget samfunnet har gitt oss. Vi leverer ikke fra oss ungdommen i en velordnet rekkefølge, men i en haug, der det blir opp til neste ledd i kjeden å vurdere om de skal slippe inn de som vi har gitt 5,9998 i snitt, men ikke de som fikk 5,9997.

Resultatet blir ikke bare problemer for universitets- og høyskolesektoren. Resultatet er en situasjon der motiverte, flinke elever stresser og uroes helt unødig – fordi systemet som skal vurdere dem, ikke virker.

I praksis kan en dårlig dag man har som sekstenåring, for eksempel på en prøve i avgangsfaget samfunnskunnskap, ødelegge karaktersnittet, som igjen ødelegger muligheten for å komme inn der man vil.

Og da kaster samfunnet deg ut i en lang runddans med «forbedring» av karakterer, nye søknader og nye skuffelser.

Elevene sliter seg ut på dette, uten at vi lærere kan gjøre så mye for å hjelpe dem – unntatt å gi dem flere sjanser til å bedre karakterene, hvilket igjen øker systemproblemet.

Vi lærere sliter oss også ut på dette. Vi er portvakter, men får ikke de verktøyene vi trenger for å gjøre jobben på en fornuftig og rettferdig måte.

For tiden er dette noe av det aller verste vi sliter med i videregående skole. Og det sier ikke så rent lite.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy/unsplash.com

SKOLEMILJØ

10–12 åringene sviktes: Mellomtrinnet trenger miljøteam nå!

Hvordan har egentlig barna på mellomtrinnet det? Gjennom intervjuer, kartleggingsarbeid og erfaringsbasert kunnskap har vi sett et tydelig mønster: Elever på mellomtrinnet faller altfor ofte mellom to stoler.

Det får konsekvenser både for deres faglige utvikling og psykososiale helse – til tross for at mange skoler allerede jobber godt med tidlig innsats på småtrinnet.

Som vernepleierstudenter ved Høgskolen i Molde mener vi skolen må styrke mellomtrinnet med egne miljøteam. Dette er nødvendig for å fange opp sårbarhet tidlig, jobbe systematisk med inkludering og hindre at små utfordringer utvikler seg til store problemer.

Elever på mellomtrinnet befinner seg i en sårbar overgangsfase: De er for store for de mest etablerte «tidlig-innsats-tiltakene», men for unge til å omfattes av oppfølgingen som settes inn på ungdomstrinnet. Mange får derfor ikke hjelp før de er blitt ungdommer – når utfordringene ofte har fått utvikle seg til skolevegring, sosial angst eller alvorlig mistrivsel.

Dette er selve kjernen i hvorfor vi mener tidlig innsats må styrkes nettopp på mellomtrinnet.

En krevende utviklingsfase – med lite støtte

Mellomtrinnet er en periode preget av hormonelle endringer, starten på puberteten, identitetsbygging og et sterkt ønske om å passe inn. Det er også her er de første tegnene på psykososiale vansker ofte viser seg. Barn i alderen 10–12 år møter for første gang tydelig sosial sammenligning, prestasjonspress, usikkerhet og høye forventninger.

Samtidig viser forskning at pubertetens utviklingsmessige endringer påvirker evnen til emosjonsregulering og impulskontroll. Mange barn har heller ikke utviklet de abstrakt-logiske ferdighetene som skolen forventer på dette trin-

net. For noen elever er kravene rett og slett høyere enn den kognitive modenheten tilsier. Dette er kjent i faglitteraturen – likevel er dette den delen av grunnskolen hvor der ofte finnes færrest miljøterapeutiske ressurser. Det er et paradoks.

Et vernepleiefaglig blikk inn i skolen

De siste ukene har vi deltatt i det tverrfaglige innovasjonsprosjektet Fronrunner gjennom Ungt Entreprenørskap. I innsiktsfasen møtte vi fagpersoner som jobbet tett på barn og unge. De beskrev et tydelig behov: mellomtrinnet er et vendepunkt, men samtidig et underprioritert nivå når det kommer til forebyggende arbeid. Da vi begynte å lete etter forskning, oppdaget vi at aldersgruppen 10–12 år er overraskende lite utforsket. Det er problematisk. For hvordan skal skolen vite hvilke tiltak som virker, og når innsats bør settes inn, hvis kunnskapsgrunnlaget mangler? Vi etterlyser derfor både forskning og politisk vilje til å prøve ut miljøteam som en fast ressurs på mellomtrinnet. Dagens utfordringer med skolevegring, sosial angst og økende psykososiale vansker krever ny kompetanse inn i skolen. Vernepleiere har både helsefaglig og pedagogisk kompetanse, nettopp den kombinasjonen som trengs i forebyggende arbeid.

Et menneskerettslig og bærekraftig ansvar

FNs bærekraftsmål nr. 4 slår fast at alle barn og unge skal ha tilgang til god og inkluderende utdanning. Likevel viser tallene fra undersøkelsen Ungdata junior 2025 at utviklingen går i feil retning:

- 11 prosent av elever på mellomtrinnet trives ikke i skolen.
- 10 prosent opplever ikke at læreren bryr seg.
- 15 prosent føler at de ikke passer inn i klassen.
- Hele 29 prosent gruer seg ofte til å gå på skolen.

Dette er ikke små tall. Dette er barn, og mange av dem står i sin første store identitetsutvikling. En betydelig andel kjenner på mangel av trygghet, tilhørighet og trivsel. Forebyggende miljøteam handler derfor ikke bare om tidlig innsats. Det handler om barnas rett til et godt skolemiljø, til helse og til å bli sett i en avgjørende fase av livet.

Illustrasjonsfoto: John Roald Pettersen

Vi mener at miljøteam på mellomtrinnet vil redusere utenforskap, bidra til økt trivsel og bedre læringsmiljø – og på sikt forebygge frafall og psykisk uhelse på ungdomstrinnet og videregående. Dagens tiltak settes inn for sent. Det må endres.

La oss ta mellomtrinnet på alvor. Forebygging må starte før problemene blir store.

David Grønningseter, Berit Midthaug, Mariann Sørøy, Annelise Nerland, Lisa-Beth Haugen Rise og Denise Skjegstad

3. års bachelorstudenter i vernepleie ved Høgskolen i Molde

REFERANSELISTE:

Eek, C. F., Hogstad, I., & Weltzien, S. M. (2024): 4. Vernepleieren i det tverrprofesjonelle samarbeidet i skolen: En historisk-sosiologisk profesjonsteoretisk analyse av begrunnelser for å ansette vernepleiere i skolen. Samarbeid (s. 66–86). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215071800-24-04>

Enstad, F. og Bakken, A. (2025): Ungdata junior 2025: Nasjonale resultater. (NOVA Rapport 3/25). NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.

Forente Nasjoner. (2025, 14. oktober): God utdanning. FN. <https://fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-utdanning>

Hogstad, I. J., Weltzien, S.- M. & Aasgård, I. K. (2025): Utviklingspsykologi for vernepleiere. Gyldendal.

Ungt entreprenørskap. (u.å). Frontrunner. Ue.no. Hentet 3. desember 2025 fra <https://www.ue.no/program/frontrunner>

Urnes, A.-G. (2018): Hjernens utvikling, sårbarhet og plastisitet: Forstyrrelser i pre- og postnatal hjerneutvikling. I: A.-G. Urnes (Red.), Den interaktive hjernen hos barn og unge: Forståelse og tiltak ved nevroutviklingsforstyrrelser og nevropsykiatriske tilstander. (s. 45-52). Gyldendal.

AI Leap 2025:

How Estonia is Redefining the Future of Education

14 APRIL 2026 KISTAMÄSSAN, STHLM

REGISTER HERE TO GET
A 10% DISCOUNT!

IVO
VISAK

CEO of the
AI Leap Foundation

Nordic Track Partners

Utdanningsforbundet

Finlands svenska lärarförbund FSL

SVERIGES
SKOLLEDARE

Swedish
Edtech
Industry

by EASYFAIRS

Tor Arne Barstad (1944–2025)

Tor Arne Barstad var fødd 20. september 1944 og døydd 8. november 2025 etter ei tid med alvorleg sjukdom. Med det er ein markant tillitsvald, organisasjonsperson og lektor gått bort. Og ikkje minst ein kjær ektemann.

Tor Arne Barstad var utdanna lektor med hovudfag i historie og underviste på ungdomssteget i Oslo. Historieinteressa femna breitt, men han fordjupa seg særleg i krigshistorie. Han gav mellom anna ut «Pelle-gruppa», ei bok om ei motstandsgruppe i Oslo som han meinte burde løftast tydelegare fram i lyset.

Tidleg på 1980-talet fekk han tillitsverv i sin eigen fagorganisasjon, først i Norsk Lektorlag, så Norsk Undervisningsforbund (NUFO), Lærarforbundet, og så runda han av i Utdanningsforbundet i 2010. Dette illustrerer eit langt løp som tillitsvald, med sterk interesse for å skape styrke gjennom fellesskap. I alle verv han hadde, var det medlemmene sine interesser han sette fremst.

Det var ikkje tilfeldig at han spelte ei framstående rolle som leiar i NUFO-Oslo under det som har blitt stempla som tariffstridige læraraksjonar på 1980-talet. Dette var ei av dei skarpaste konfliktane som har vore mellom lærarane og styresmaktene. Tor Arne Barstads saklege tone og evne til argumentasjon inngav tillit, også blant motpartar.

Som medlem i sentralstyret i NUFO fekk han ei viktig rolle under etableringa av Lærarforbundet, ein fusjon mellom fire lærarorganisasjonar. Han var klartenkt og tok seg av både detaljar og lange liner, mellom anna i arbeidet med vedtekter. Det var i dette arbeidet han møtte Bjørg Sundøy, som var tilsett i Spesiallærarlaget. Det blei også ein fusjon, og eit årelangt ekteskap.

Seinare blei Tor Arne Barstad leiar av Økonomirådet i Lærarforbundet. Dermed blei historikaren «økonom» og fekk mellom anna ansvar for eigedomar som Lektorenes Hus og Hurdalssjøen konferansehotell.

I realiteten var det streikefondet han forvalta. Det gjorde han med kløkt og vaksamt blikk. Fondet skulle om nødvendig brukast til å sette makt bak krava i kampen for lønns- og arbeidsvilkår, ikkje til andre «gode» formål, var rettesnora hans.

Denne kompetansen og haldninga tok han med seg over i ei tilsvarande rolle i Utdanningsforbundet i 2002. Som leiar i Fondstyret fekk han endå større verdiar og oppgåver å forvalte. Han deltok i utviklinga av eigedomen i Hausmannsgate 17, Lærernes Hus, og han var ein av strategane bak det prisvinnande Konferansesenteret til Utdanningsforbundet.

Utdanningsforbundet.

Tor Arne Barstad var, både som lektor og tillitsvald, ein forkjempar for kvalitet og kompetanse. Han hadde klare meiningar om mangt utan å ta ordet i utide, men alle lytta når Tor Arne argumenterte for synet sitt. Han var dessutan ein glimrande forteljar. Heldige var dei som fekk han som «reiseleiar» til europeiske land og byar!

Bjørg og familien sit att med sorga, men også dei gode minna. Vi er mange – medlemmer, tillitsvalde og kollegaer – som har mykje å takke Tor Arne Barstad for.

Anders Folkestad
Rasmus Tormodsonn Gjestland

Nye regler om psykososialt arbeidsmiljø

Fra 1. januar 2026 ble reglene om psykososialt arbeidsmiljø i arbeidsmiljøloven og tilhørende forskrifter tydeligere.

Endringene er ment å styrke vernet mot belastninger som stress, konflikter, høyt arbeidspress, vold og trakassering. For ansatte i skole og barnehage, der arbeidshverdagen ofte er følelsesmessig og relasjonelt krevende, får reglene særlig stor betydning.

Hva er nytt?

Tidligere har kravene til psykososialt arbeidsmiljø vært relativt overordnede. Nå presiseres det at arbeidsgiver aktivt skal forebygge forhold som kan føre til uhelse, og ikke bare gripe inn når problemer allerede har oppstått.

Arbeidsmiljøloven paragraf 4 3 slår uttrykkelig fast at kravet om et fullt forsvarlig arbeidsmiljø også gjelder det psykososiale. Bestemmelsen løfter frem en rekke eksempler på psykososiale arbeidsmiljøfaktorer, som for eksempel:

- uklare eller motstridende krav og forventninger i arbeidet
- emosjonelle krav og belastninger i arbeid med mennesker
- arbeidsmengde og tidspress som innebærer ubalanse mellom arbeidet som skal utføres, og den tiden som er til rådighet
- støtte og hjelp i arbeidet.

Listen er ikke uttømmende, men gir et tydelig signal om at psykososiale forhold er en del av kjernen i HMS-arbeidet, ikke et tillegg.

For ansatte som jobber tett på barn, elever og foreldre – ofte under betydelig emosjonelt trykk – er dette særlig relevant. Utdanningsforbundets medlemmer har jobber som preges av ansvar, høye forventninger, krevende relasjoner og tidsknappe arbeidsdager. Det nye regelverket erkjenner disse realitetene tydeligere enn før. Dette betyr også at forhold som høyt sykefravær, uro i barnegrupper, krevende foreldresamarbeid og stadig endrede krav ikke kan behandles som «en del av jobben».

Ny forskrift – mer systematikk

En ny del i forskrift om utførelse av arbeid gir detaljerte krav til hvordan arbeidsgiver skal jobbe systematisk og forebyggende. Den består av tre kapitler: generelle bestemmelser om psykososialt arbeidsmiljø, regler om trakassering og utilbørlig opptreden, og regler om vold og trusler.

For Utdanningsforbundets medlemmer betyr dette at skole- og barnehageeiere må arbeide mer systematisk med å identifisere psykososiale risikofaktorer. Uklare forventninger er nå eksplisitt definert som en risikofaktor. Det forplikter ledere til tydeligere kommunikasjon.

Det er videre understreket at arbeid med mennesker i seg selv kan være belastende, og at dette krever opplæring, støtte og arenaer for debrief. Arbeidsgiver skal også kunne dokumentere at psykososiale forhold vurderes fortløpende og inngår i det systematiske HMS-arbeidet.

Tydeligere vern

Som arbeidstaker får man et tydeligere vern med disse endringene. Dersom arbeidshverdagen preges av vedvarende høyt press, utrygghet, manglende støtte eller konflikter, har du rett til at arbeidsgiver tar dette på alvor. Du har også rett til å medvirke i kartlegging og tiltak, og til å varsle uten frykt for represalier.

Samtidig innebærer reglene et ansvar for å si ifra tidlig, bruke verneombud og bidra konstruktivt i arbeidsmiljøarbeidet.

For ansatte i skole og barnehage gir endringene et sterkere vern i en krevende arbeidshverdag. For arbeidsgivere er det et klart signal om at gode rammer for de ansatte er en forutsetning for god kvalitet i tilbudet til barn og elever.

Vilde B. Riiser

advokat
Raugland
Advokatene

For ansatte i skole og barnehage gir endringene et sterkere vern i en krevende arbeidshverdag.

KOMMUNEØKONOMI

Frihet til å forvalte fattigdom

Kommunekommisjonens flertall har foreslått å skrote minstenorm for lærertetthet, svekke kravene til kompetanse i mange tjenester – og innlemme øremerkede tilskudd i den frie kommuneramma. Begrunnelsen er at dette vil gi kommunene større frihet.

Geir Røsvoll
leder i Utdannings-
forbundet

Uten lærernormen vil vi få færre lærere i skolen. Hvis øremerkede tiltak legges i kommuneramma, betyr det at vi kan se langt etter de 800 millionene som skal bidra til å toppe bemanningen i barnehagene.

Disse tiltakene vil føre til kutt i budsjettene – samtidig vil de gjøre skolene og barnehagene dårligere. Også andre tjenester får lavere kvalitet. Er det dette som skal redde velferden i kommunene?

Som medlem av kommunekommisjonen hadde jeg ingen annen mulighet enn å ta dissens på de nevnte forslagene. Etter at kommisjonens første rapport ble kjent, er det mange som har støttet denne avgjørelsen. Flere peker på at det store problemet for velferden er at kommunene mangler penger – ikke at de mangler frihet.

Jan Fridthjof Bernt, nestor i kommunerett og professor i juss, intervjues i Kommunal Rapports egen podkast, Kontrollutvalget. Bernt er klar i sin diagnose: Velferdskommunen er i ferd med å forvitne under trykket av økonomiske effektivitetskrav. Han mener at kommunens manglende handlingsrom først og fremst skyldes dårlig finansiering.

Bernt er raus med bruken av metaforer i intervjuet med Kontrollutvalget, og han antyder at kommunekommisjonens oppdrag er gitt etter «gudfaren-prinsippet»: Gudfaren kaller til seg sine lojale medarbeidere og ber dem løse en oppgave, men han vil ikke vite hva slags virkemidler som blir brukt ...

Aslak Bonde har i Morgenbladet (9.1.26) pekt på at når økt lokalt selvstyre kombineres med stram pengestyring fra regjeringen, vil ordførerens frihet fort bli til noe negativt. De henvises til å bestemme hvilken velferdstjeneste som skal velges bort.

Kommunekommisjonens første rapport kan leses som et forsøk på å gi kommunene større frihet til å fordele fattigdommen. Tiltakene vil verken gi bedre tjenester, større likeverdighet eller mer effektivitet. Men det blir lettere å få endene til å møtes.

Vi må ha større ambisjoner for utdanning av barn og unge. Flere land i Europa øker nå sin investering i utdanning – med begrunnelse i at demografien vil gi flere eldre og knapphet på arbeidskraft. EU argumenterer for at landene må satse på kvalitetsutdanning som kan bidra til å kvalifisere barn og unge til å bidra i fellesskapet. Utenforskap er dyrt for et samfunn.

Det foregår nå et kommuneopprør mot statens finansiering av kommunene. Varaordfører i Arendal kommune, Inger Brokka de Ruiter (SV), har tatt initiativet til en aksjon. Hun hevder at alle partier har sviktet kommunene – og at alle partier har et ansvar for å gjøre noe med situasjonen.

Et vellykket kommuneopprør kan bety mye mer for kommunenes frihet enn forslagene fra kommunekommisjonen om å svekke bemanning og kompetanse. Jeg heier på kommuneopprøret.

Tiltakene vil verken gi bedre tjenester, større likeverdighet eller mer effektivitet.

– Ikke skrot lærernormen!

Et flertall i kommunekommisjonen foreslår å fjerne lærernormen. – Dette vil skape en forskjellsskole, ikke en fellesskole, advarer Utdanningsforbundets leder.

I fjor satte regjeringen ned en kommunekommisjon som skal foreslå endringer for å utnytte ressursene i Kommune-Norge bedre. Nylig la de fram sine første forslag. Et flertall i kommisjonen foreslår å fjerne lærernormen, som siden 2018 har sikret maks 15 elever per lærer på 1.–4. trinn og 20 elever på 5.–10. trinn.

– Dette er det siste Skole-Norge trenger

Utdanningsforbundets leder Geir Røsvoll reagerer sterkt.

– Dette er det siste Skole-Norge trenger. Siden normen ble innført i 2018, har det kommet 2500 nye lærere inn i skoleverket.

– Normen har bidratt til mindre gruppestørrelser og sikret elevene et minimum av lærere, uavhengig av kommuneøkonomi og politiske prioriteringer. Det har vært med å sikre bedre oppfølging av elevene og mer tid til hver elev.

Han minner om hva som skjedde forrige gang noe lignende ble vedtatt.

– Tidlig på 2000-tallet ble maks elevtall for klassestørrelse fjernet. Det førte til at klassestørrelsene este ut, og det var en direkte foranledning til at dagens lærernorm ble innført.

Det samme konkluderte Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) med i sin rapport om innføringen av minstenorm for lærertetthet. Her slår DFØ fast at tiltak var nødvendig.

– Forsvinner normen nå, vet vi hva som vil skje: Det vil bli færre lærere, og klassene blir større. Ditt barn, våre elever, vil da få dårligere oppfølging, og det blir mindre tid til hver elev. Differensiering, tilpassing og vurdering forringes. Jeg frykter også mer bråk og uro i klassene. Det gjør skolen dårligere, konstaterer Utdanningsforbundets leder.

Bevar lærernormen!

Lærernormen foreslås fjernet. – Dette er det siste Skole-Norge trenger, sier Geir Røsvoll.

Røsvoll sitter selv i kommisjonen, på vegne av Unio. Han tok dissens.

Skaper «forskjellsskole, ikke fellesskole»

Røsvoll er sterkt bekymret for hva som vil skje om forslaget blir en realitet.

– Om kommisjonens flertallsforslag får gjennomslag, vil det skape en forskjellsskole, ikke en fellesskole. Å fjerne normen er bevisst å legge til rette for å øke forskjellene i opplæringstilbudet til elevene.

Når lærerstillinger kuttes, blir skolen dårligere.

– Færre lærere og større klasser er en svært dårlig oppskrift på å gjøre skolen bedre – alle forstår at det er stor forskjell mellom å være elev i en klasse med 17 elever fremfor 29. Og elevene blir de største taperne med et slikt grep, advarer Røsvoll.

– Fører oss i feil retning

Utdanningsforbundets leder understreker at han er enig i premisset for kommisjonen – at den trange kommuneøkonomien må tvinge frem nye løsninger og prioriteringer. Samtidig advarer han mot å la det gå utover den oppvoksende generasjonen.

– Vi sier ikke nei til alle grepene som fore-

slås, men vi mener at kommisjonen har sett seg blind på noen få tiltak – og at det ikke engang er skikkelig utredet hvilke konsekvenser disse tiltakene kan få.

– Vi vet at befolkningssammensetningen blir annerledes, med færre unge og langt flere eldre. Men nettopp det er grunnen til at vi må satse på barn og unge. Flere må lykkes i skolen, slik at færre faller utenfor arbeidsmarkedet. Fremtidens Kommune-Norge trenger flere hender, flere i arbeid. Å gi barn mindre tid med lærere, fører oss i feil retning.

– Akkurat som KS har ivret for

Røsvoll synes også det er problematisk at rapporten langt på vei foreslår tiltak som KS lenge har etterlyst – spesielt når det gjelder lærernormen.

– KS har vært veldig kritisk til lærernormen, og ønsket å få gjort noe med den helt siden den ble innført. De har på sine egne nettsider blant annet sagt at «En lærernorm er et svært dyrt forslag som binder ressurser på en uheldig måte», og flere ganger tatt til orde for å fjerne normen.

– Det er beklagelig at kommisjonens flertall nå fremmer tiltak som ligger så tett opp mot det KS tidligere har foreslått, sier Røsvoll.

Derfor trengs lærernormen

Lærernormen er foreslått fjernet. Det kan få store konsekvenser.

I 2018 ble lærernormen innført. Kort fortalt hadde klassene vokst betydelig etter at makstallet for elever i klassene ble fjernet tidlig på 2000-tallet. Det var store forskjeller i lærerdekning mellom skoler og kommuner, og store ulikheter i hvor godt skoletilbud barn og unge fikk. Politikerne så at noe måtte gjøres, og innførte en lærernorm med virkning fra 2018/19. Etter det har det blitt langt flere lærere, og de store, regionale forskjellene er betydelig redusert. Men hva skjer om den nå fjernes, slik et flertall i kommunekommisjonen foreslår?

1. Færre lærere – mindre tid til hver elev

Siden lærernormen ble innført, har det kommet 2500 nye lærerstillinger på landsbasis. Det er et resultat av både lov og øremerkede midler, som har gjort det mulig å prioritere flere lærere i trange kommunebudsjetter. Forsvinner kravene og pengene, vet vi av erfaring at det blir færre lærere. Klassene blir større, og elevene sitter igjen som de store taperne – det blir mindre tid til hver elev.

2. Store regionale forskjeller

Ett av hovedargumentene for lærernormen var nettopp de store forskjellene i lærertetthet. Fjernes normen, kan dette skje på nytt. Skoler i kommuner med god økonomi vil trolig fortsatt kunne ha bra lærerdekning, men med knappe ressurser vil kommuner med dårligere økonomi måtte prioritere lovpålagte oppgaver. Uten et krav om en minstenorm for lærertetthet vil det være et av de enkleste kuttene å foreta. Dette bryter med Opplæringslovens krav om likeverdig opplæring for alle, uansett hvor i landet eleven bor.

3. Større klasser, mer uro

Undersøkelser viser at elevmassen har blitt langt mer sammensatt de siste årene, og at det er blitt mer uro og bråk i klasserommene. Om det er et trinn med fire lærere med 21 elever hver, og en stilling kuttes, vil klassestørrelsen øke med 33 prosent til 28 elever hver. Om det tidligere var

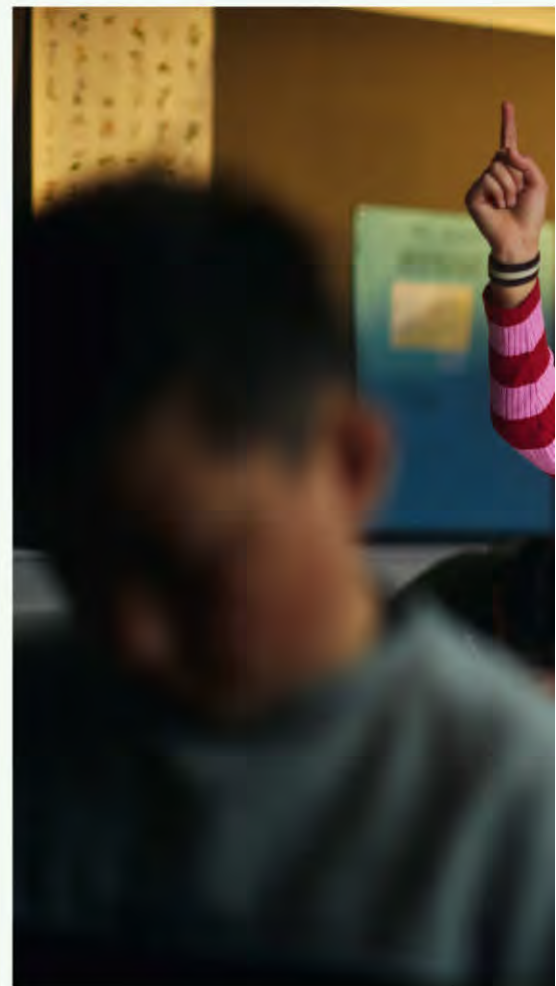
et urolig trinn, hvordan blir situasjonen da, tror du? Studier viser nemlig at jo større klassen blir, jo større er sjansen for at det blir forstyrrende adferd i klasserommet.

4. Vanskeligere å følge opp elever med spesielle behov

I nær alle klasser er det elever med særskilte behov – de spesielt evnerike, de med leseproblemer, de med spesifikke diagnoser. Disse elevene krever ekstra mye oppfølging for at de også skal kunne trives og føle mestring. Med færre lærere, og flere elever i klassene, blir tiden til å hjelpe og tilrettelegge ekstra for disse elevene enda mindre.

5. God utdanning – den viktigste investeringen for fremtiden

Vi lever i et samfunn med en stadig aldrende befolkning. Nettopp derfor har det aldri vært viktigere å satse på barn og unges oppvekst og utdanning enn nå. Samfunnet vil trenge flere hender og flere i jobb i årene som kommer. Fjernes lærernormen, blir satsingen på skolen mindre. Det vil skape mer utenforskap, større frafall og færre i arbeid. Også politiet peker på betydningen av tidlig innsats og skolens rolle i å forebygge kriminalitet og utenforskap.

Fjernes lærernormen, blir det færre lærere og mindre tid til hver elev.

Har familien vokst?

Med små i hus øker gjerne graden av bekymringer. Med Utdanningsforbundets barneforsikring forsvinner ikke disse, men den kan gi en økonomisk trygghet om noe skulle skje. Det kan være alt fra en liten skade til alvorlige sykdommer. Forsikringen dekker blant annet dagpenger ved sykehusinnleggelse, tilpassing av hjemmet ved behov og erstatning for merutgifter til nødvendig pleie og tilsyn. Den dekker også om barnet blir arbeidsufør og ikke kan jobbe i fremtiden. Les mer om barneforsikringen på udf.no

Foto: Andreas Kleiberg

Kurs og konferanser

Digitalt og bærekraftig – en selvmotsigelse?

4. mars ønsker vi velkommen til digitalt foredrag med framtidstenker Elin Hauge. Foredraget er gratis for våre medlemmer og passer for alle som er nysgjerrige på hvordan man kan skape en bærekraftig balanse mellom digitale teknologiers nyttige bruksområder og problematiske fotavtrykk.

Ill.foto: AdobeStock

Lesekonferansen 2026

9. mars arrangerer Utdanningsforbundet og Stiftelsen LESE konferanse i Lærernes hus i Oslo. Sammen ønsker vi å fokusere på leseglede, lesekultur og fellesskapsopplevelser gjennom litteratur.

Konferansen er gratis og åpen for alle. Det er også mulig å følge konferansen digitalt.

Barnehagekonferansen 2026

Lekekompetanse – barnehagelærers superkraft? 28. april inviterer vi medlemmer i barnehage, både barnehagelærere, pedagogiske ledere og styrere til en gratis konferanse med faglig påfyll. Temaet er lek, og vi har invitert forskere og fagpersoner til å dele av både sin kunnskap og sine refleksjoner.

Konferansen arrangeres i Lærernes hus i Oslo, men du kan også delta digitalt.

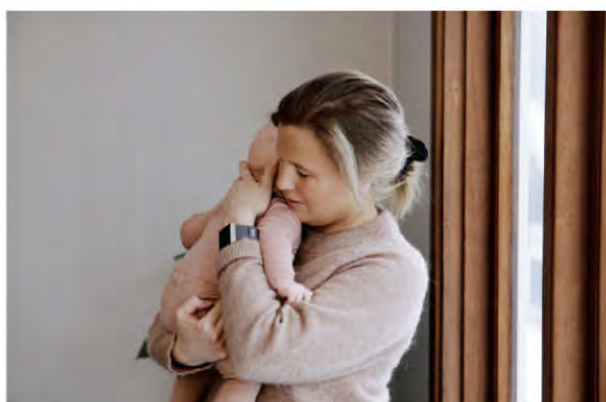

Foto: Anna-Julia Granberg

En barneforsikring følger barna helt til de er voksne.

Dine unike medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og dine få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi. Våre forsikringer til medlemspris er tilpasset ulike livsfaser.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 prosent rabatt på alt fra hytte- til dyreforsikring.

Andre fordeler i Tryg

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du også tilgang til psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen Hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio.

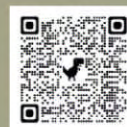

BARNEFORSIKRING

Trygghet nå og i fremtiden

I Norge har vi gode offentlige støtteordninger for barn. Likevel kan sykdom eller ulykke føre til økonomisk belastning, både for familien og for barnet i fremtiden.

Barneforsikringen hjelper barnet økonomisk ved varig skade, eller sykdom som fører til at barnet ikke kan jobbe i fremtiden.

Drømmeskolen

Skal du sette fyr på klasserommet? spurte en blid, bustete, lyslugget fyr da jeg tente et stearinlys. Han satte sitt lyseblå blikk i meg og gliste bredt.

Jeg forklarte at skolebrenning ikke var på dagens program med Den kulturelle skolesekken. Da ble han litt skuffet. Han hadde nemlig en plan. Hvis skolen brant ned, skulle HAN bygge den opp igjen, med rulletrapper opp til andre etasje, og røde skli-er ut fra hvert vindu.

– Når det blir friminutt, kan vi skli rett ut i skolegården i full fart. Det skal være masse hemmelige rom. Der skal det være dataspill og ingen vinduer og masse puter.

– Hvordan skal vi finne rommene hvis de er hemmelige? spurte en medelev av den mer realistiske sorten.

– De skal ikke være hemmelige for elevene. Bare for lærerne. Da kan vi gå inn dit når vi vil ha fred, og så finner ikke lærerne oss, og da kan de drikke kaffe, og så kan vi finne dem når vi vil, og da er de også glade.

– Jeg synes ikke det skal være bøker i biblioteket, sa realisten. Bøker er kjedelig.

– Jo, det skal det, svarte skolearkitekten. – Det skal i alle fall være to.

– Hvilke da? spurte jeg, og fikk et fort og forvirret blikk, før han fortsatte:

Petit av
Hilde Eskild

Hilde Eskild

lærer og forteller

– I de andre hemmelige rommene skal det være senger, og hvis vi vil, kan vi sove på skolen, og da må lærerne lage frokost til oss og det skal være sjokoladecake. Det skal være tepper over alt, og de skal ha masse farger og det skal være tepper på veggene også, og ute skal det være hemmelige tunneler og biler som vi kan kjøre kjempefort med inni tunnelene.

Nå hadde han fått flere tilhørere, og planene eskalerte:

– Og i kjelleren skal vi lage atombomber!

– Ja, ropte realisten. – Og da kan vi bombe skolen!

Det var skolearkitekten merkelig nok enig i, og så lo de godt, helt til realisten påpekte at han hadde hørt at atombomber forurenset så veldig, og det var jo ikke så bra. Dermed ble akkurat de planene skrinlagt.

– I gymsalen skal det være en dyrehage, fortsatte arkitektspiren, – og så skal vi mate dyrene, for da får vi litt trim.

Vi rakk ikke mer. Resten av elevene kom, og jeg skulle begynne min fortellerforestilling. Den blåøyde arkitektspiren falt rett inn i fortellingens verden og dro opp både humøret og engasjementet rundt seg. Takk for hjelpa!

Men altså: Han var da inne på noe? Blir barna noen gang hørt når det skal bygges nye skoler? Vet vi hvordan de drømmer om å ha det? Er det noen som helst som bruker fantasien, bare litt?

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Adobe Stock

I denne byen ligger Hval sjokoladefabrikk.

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Det afrikanske monarkiet Swaziland fikk nytt navn i 2018. Hva er landets nåværende navn?
2. Hva er navnet på vår aller minste knokkel?
3. Tegneseriehelten Lucky Luke har en hest som kan snakke, gå på line og til og med spille sjakk. Hva heter denne gløgge gampen?
4. Hva heter skipsrederen som regnes som grunnleggeren av den moderne norske hvalfangsten?
5. I hvilken by ligger Hval sjokoladefabrikk?
6. Hva er det som fjernes hvis du utfører tonsillektomi?
7. Hvilket språk er det mest talte i Sveits?
8. Hva heter Beatles-albumet som hadde et fotgjengerfelt på coveret?
9. Hva er Ganymedes?
10. Hva heter treneren for Bodø/Glimts herrelag i fotball?
11. Og hva heter presidenten i fotballorganisasjonen FIFA?
12. Hvilket land var først i verden til å gi kvinner stemmerett ved nasjonale valg?
13. Hva heter hovedstaden i Afghanistan?
14. Når var Per Borten (Sp) statsminister i Norge?
15. Hva er en morkel?

Quizmester: Ståle Johnsen. Svarene finner du på side 59.

FOR **50** ÅR SIDEN

Førskolelærer lokallagsformann

Etter hva vi erfarer er en førskolelærer for første gang i Norsk Lærerlags historie blitt formann i et lokallag. Det er Ingrid Denk som er blitt formann i Eid lærerlag i Sogn og Fjordane.

Det kan også nevnes at fylket ennå ikke har egen førskolelæreravdeling, men til nå har vært knyttet sammen med Hordaland. Det er imidlertid straks før Sogn og Fjordane får en egen fylkesavdeling for førskolelærere.

Norsk Skoleblad nr. 6/1976

FOR **25** ÅR SIDEN

Sorgen rammet Holmlia

En uke etter at Skolefokus besøkte Holmlia skole, den 26. januar ble en av skolens elever, 15-årige Benjamin Hermansen, brutalt stukket ned og drept av nynazister. Nynazistene tilhørte ikke skolemiljøet. Drapet var trolig rasistisk motivert. Dette skjedde utenfor skoletiden, natt til lørdag, men det ble likevel skolens oppgave å bearbeide sorgen medelever og lærere følte.

– Handlingsplanen vi hadde utarbeidet, har vært til stor hjelp og støtte i sorgarbeidet etter det brutale drapet av Benjamin Hermansen. Sosionomen har vært sentral i planlegging og gjennomføringen av minnestund i samlingssalen, sorgarbeidet i klassene og veiledningen til lærerne, sier undervisningsinspektør Kari Lønning til Skolefokus.

Skolefokus nr. 3/2001

GYLNE ØYEBLIKK

Full fart framover

Karl «Kalle» Gunnar Larsen synes det gir energi å undervise elever som viser nysgjerrighet og lærelyst. Han husker spesielt en elev som slet med matematikken.

Tekst: Ylva Törngren | yt@utdanningsnytt.no

Mot slutten av en matematikktime gikk Kalle rundt blant sine daværende 6.-klassinger og hjalp dem som trengte det.

– Jeg mener å huske at det gjaldt multiplikasjon, muligens divisjon, med store tall. Uten kalkulator.

Eleven dette skal handle om, stod bom fast:

– Hun forsto ikke faget. Når elever gir opp, blir de ofte likegyldige. Det nye med denne eleven var at hun plutselig virket så engasjert, som en oppvåkning. «Nå skal jeg skjønne det! Dette skal gå!» sa hun.

– Hvis du vil, kan vi se på det i friminuttet, sa jeg.

Vriene tema

– Med 28 elever i klassen var det ikke mye tid til hver elev. Dermed måtte det bli i friminuttene, skulle jeg hjelpe denne eleven, forklarer han til Utdanning.

Dermed fortsatte lærer og elev med regninga mellom timene.

– Oppe ved tusjtafla stod vi med hver vår svar-te tusj og skrev. Straks det var noe hun ikke skjønte, stoppet eleven meg. Vi tok opp temaer som hun synes var vriene, sier Kalle.

– Hun fortsatte å vise pågangsmot og interes-

se, og det gikk vel med ett til to friminutt per uke.

– Var det problematisk å bruke friminuttene til dette?

– Det er utrolig engasjerende å investere i elever som viser nysgjerrighet og lærelyst. Det gir meg glød! Jeg får energi av å undervise. Da kan jeg godt bruke av friminuttene. Kaffe får jeg drikke senere, sier Kalle.

Regelbok på eget initiativ

Eleven skrev ned alle reglene i en egen regelbok, som hun ofte brukte til å slå opp i.

– «Dette har vi snakket om før. Jeg har skrevet det ned, se her», sa hun.

Hun bladde i regelboka og leste om igjen, hentet inn det hun trengte i den konkrete oppgaven de holdt på med.

– Da vi kom til ligninger, var det ikke noe større problem. Hun hadde fått mer selvtillit, blitt utforskende.

– På 7. trinn var hun kommet helt i toppen. Hun hadde knekt kodene, var blitt helt selvgående. Det var spektakulært å oppleve! avslutter Kalle.

Jeg får energi av å undervise.

Karl «Kalle» Gunnar Larsen (45) kontaktlærer for 7. trinn ved Aursmoen skole Aurskog-Høland kommune i Akershus

Underviser i engelsk, matematikk, musikk, norsk og samfunnsfag

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Nordea

Medlemstilbud på billån fra Nordea

Som medlem av Utdanningsforbundet får du et av
Norges beste billån, med rente fra 5,90 %

Søk lån til bil, MC og caravan på
nordea.no/billån

Priseksempel: Eff. rente 7,61 % kr 150.000 o/5 år.
Etableringsgebyr kr 2.200 kost. 29.726 tot. kr 179.726

KRYSSORD

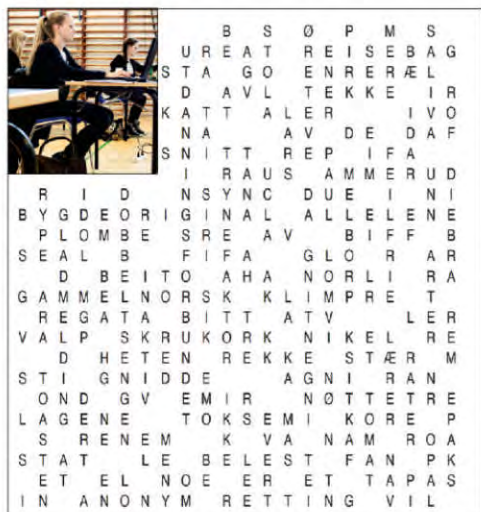
Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no innen 2. mars.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

UTSAGN OFTE TILSKREVET FRANKLIN D. ROOSEVELT	JERN- VARER DESSERT	I ORDEN «VÅR» MOTPART	FISK	PUBLI- SERER	SYNSING HAST	BY OG KATE- DRAL I ENGLAND	ORDNE DRIKK YTRER
ALBUM ODDE				HAHA			
AVIS	KONGE RETNING	KRATT: KVIST MAMMA			GROSSET AM. ARTIST		
UTSLETT MERKE			KLARE FOTBALL- STJERNE			SLAG	
	BRENNE- VIN EPOS			LAGER- SAFT OG SYLTE- TOY			... ERIKSEN SOREIDE
FUGLER FUKTIG			OSLO- KLUBB ELV			LOSAMM- UNISJON VASSE	
		OBSER- VERTE FERSK		STED I LUROY			
TALIS-UNDER- SØKELSEN FRA OECD VISER AT ...	STAT SOKNADS- VEDLEGG	TIDSRUM PARTI	VARME- KILDER REGNING	BEGER HOVED- STAD	FISKE- TUR	★	★
SLAG LADNING				STATLIG RAPPORT		FR. BIL- MERKE	LUKKET
		ENKELTE PARTI		AVIS OG	SANG LEMPER		FLOD SLOYER (FISK)
SMERTE TRYGLE	PÅ MOTEN	BANER			REKKE	PASSE	
						BRETT- SPILL	DEN ELDRE
HEGREM 2026	ARTIKKEL	TÆL ULV	UVETT OST 6. TONE	DE FLESTE BYER HAR ET ... WESLEY ...	5 1/10 MIL	SAUE- LYD	YOKO ... MANN- SKAP
TUNISIA HVILE	LÅT AV TERJE NILSEN	ADVARE			KOMMER MED ENG. BY		LEKER
						SVENSK PARTI	SJO- ROVER
ROM OG KLÆR	DEN YNGRE DO RE ...	TRE BER	4102	KONKUR- RANSE	PÅKNAPP	SVAKT HANDTAK	SMILTE
						LYKKE- LIGE	LIDE
KAN		HARSK	TALS- MANN				YRKE 5. TONE
KLOKKE AV- LEGGES	TRYK- KENDE HADDE EN HIT MED «MR. BLUE SKY»		ETTER- SKRIFT ESEL		ARGON	SMIDIG GRESK OLDTIDS- BY	
		LETT REGN	GL. SKURE- PULVER STRIMMEL	BILDE- FORMAT (IT)	FLOKK	LIV- LIGHET ROYS	SKREV «THE RAVEN» ANTIMON
	BANKE TIDL. REMA- APP	KOST- BART BRUTAL		BRISTE UT I LAT- TER ... BAKER		TYNN HJEM	
KRITIKK FINGRE				WATT			
		TIDSRUM	SANG «HABA HABA» MGP 2011		MYNTEN- HET I MEXICO		TITTEN ...

LØSNINGER

Kryssord nr 10

VINNERNE: Gunn Reistad Andersen, Arendal, og Ingeborg Seppola Tubez, Alta. Premien er hver sin boksjekk på kr. 500. Vi gratulerer!

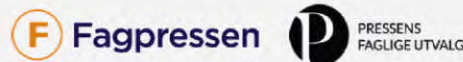
Quiz

1. Eswatini
2. Stigbøylen
3. Jolly Jumper
4. Svend Foyen
5. Sandefjord
6. Mandlene
7. Tysk
8. Abbey Road
9. Den største månen i solsystemet (en av Jupiters måner)
10. Kjetil Knutsen
11. Gianni Infantini
12. New Zealand (1893)
13. Kabul
14. Fra 1965 til 1971
15. En sopp

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 13. mars.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre Skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forsknings-tidsskrift.
Fire utgaver pr år.

MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

Videreutdanning for deg som jobber i skolen

- Undervisningsfag
- Ledelse og tverrfaglige emner
- Yrkesfag
- Praktisk-estetiske fag
- Nettstudier

 NTNU
VIDERE

